

Aluehallintovirasto

Ehkäisevä päihdetyö Pohjois-Suomen aluehallintoviraston toimialueen kunnissa vuonna 2023

Raija Fors
Jaana Markkula

Peruspalvelut, oikeusturva ja luvat -vastuualue

185/2023

Aluehallintovirastojen julkaisuja

Regionförvaltningsverkens publikationer

Julkaisija

Pohjois-Suomen aluehallintovirasto

Peruspalvelut, oikeusturva ja luvat -vastuualue

Ehkäisevä päihdetyö Pohjois-Suomen aluehallintoviraston
toimialueen kunnissa vuonna 2023

3.10.2023

-

Raija Fors

Jaana Markkula

Aluehallintovirastojen julkaisuja 185/2023

ISSN-2343-3132

ISBN-978-952-5900-75-0

Oulu

2023

KUVAILEHTI

Aluehallintovirastojen julkaisuja 185/2023

Tekijät Terveydenhuollon ylitarkastaja Raija Fors Pohjois-Suomen aluehallintovirasto Kehittämispäällikkö Jaana Markkula Terveyden ja hyvinvoinnin laitos	Julkaisuaika Lokakuu 2023
	Toimeksiantajat(t) Pohjois-Suomen aluehallintovirasto
	Toimielimen asettamispäivä

Julkaisun nimi
Ehkäisevä päihdetyö Pohjois-Suomen aluehallintoviraston toimialueen kunnissa vuonna 2023

Tiivistelmä

THL ja aluehallintovirastot kartoittivat ehkäisevän päihdetyön tilaa ja rakenteita kunnissa ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilöille tai vastaaville lähetetyllä kyselyllä vuoden 2023 keväällä. Erityisen kiinnostuksen kohteena olivat aiempien vuosien tapaan ehkäisevän päihdetyön rakenteet, eli ovatko kunnat nimenneet lakisääteisen ehkäisevästä päihdetyöstä vastaavan toimielimen, toimiiko kunnassa ehkäisevää päihdetyötä toimeenpaneva monialainen työryhmä, koordinoiko ehkäisevää päihdetyötä nimetty yhdyshenkilö sekä miten ehkäisevä päihdetyö on sisällytetty osaksi kuntien toiminnan suunnittelua.

Tässä raportissa esitetyt tulokset kuvaavat Pohjois-Suomen aluehallintoviraston toimialueen kuntien rakenteita näiden neljän mittarin osalta huhti-toukokuussa 2023. Saatujen tulosten pohjalta sekä kansallisiin suosituksiin nojaten raportissa annetaan kunnille ehdotuksia ehkäisevän päihdetyön toteuttamiseen ja vahvistamiseen.

Kainuun kunnissa ehkäisevän päihdetyön rakenteet ovat keskimäärin vahvistuneet. Kainuun kaikki kunnat (n=8) ovat nimenneet ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilön, joista kuudessa kunnassa nimitys oli tehty virallisesti ja kahdessa kunnassa virallinen nimitys puuttui. Vuoteen 2020 verrattuna virallisia nimityksiä on yksi enemmän. Ehkäisevästä päihdetyöstä vastaava toimielin tai toimielimen valtuuttama monialainen työryhmä toimii jokaisessa Kainuun kunnassa. Vuoden 2020 kyselyyn verrattuna tilanne on parantunut, sillä tuolloin vastaava toimielin toimi seitsemässä kunnassa (88%). Ehkäisevän päihdetyön sisältävä toimintasuunnitelma on kaikissa Kainuun kahdeksassa kunnassa, kun se vuonna 2020 oli seitsemässä kunnassa. Kainuussa heikennystä on tapahtunut vain ehkäisevää päihdetyötä käytännössä toimeenpaneva monialainen työryhmien osalta, sillä Puolangalla työryhmän toiminta ei kata kaikkia ikäryhmiä. Kaikissa muissa kunnissa työryhmä toimii kaikki ikäryhmät huomioiden.

Pohjois-Pohjanmaan kunnissa ehkäisevän päihdetyön rakenteet ovat keskimäärin heikentyneet. Pohjois-Pohjanmaalla 24 kuntaa (80%) on nimennyt ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilön, joista 18 kuntaa on nimennyt yhdyshenkilön virallisesti. Kuudessa kunnassa yhdyshenkilö toimi, mutta virallinen nimitys puuttui. Vuoden 2020 kyselyyn verrattuna tilanne on huonontunut, sillä tuolloin yhdyshenkilö oli nimetty 27 kunnassa (90%). Ehkäisevästä päihdetyöstä vastaava toimielin tai toimielimen valtuuttama monialainen työryhmä Pohjois-Pohjanmaalla on nimetty 22 kunnassa (73 %). Vuoden 2020 kyselyyn verrattuna tilanne on pysynyt samana, sillä myös tuolloin vastaava toimielin oli nimetty 22 kunnassa (73%). Tilanne on kuitenkin vaihdellut eri kuntien osalta, sillä osassa kuntia tilanne huonontunut ja osassa parantunut. Ehkäisevää päihdetyötä käytännössä toimeenpaneva monialainen työryhmä, joka kattaa kaikki ikäryhmät on 21 kunnassa (70 %). Vuoden 2020 kyselyyn verrattuna tilanne on

huonontunut, sillä tuolloin ehkäisevää päihdetyötä käytännössä toimeenpaneva monialainen työryhmä toimi 26 kunnassa (87%). Ehkäisevän päihdetyön sisältävä toimintasuunnitelma, joka sisältää kaikki ikäryhmät, on 27 kunnassa (90 %). Vuoden 2020 kyselyyn verrattuna tilanne on huonontunut, sillä tuolloin ehkäisevän päihdetyön sisältävä toimintasuunnitelma oli 29 kunnassa (97%). Vain yhden kunnan ehkäisevän päihdetyön toimintasuunnitelma ei sisältänyt kaikkia ikäryhmiä.

Yhteenvedona voidaan todeta, että Pohjois-Suomen aluehallintoviraston toimialueen kahden maakunnan osalta Kainuussa ehkäisevän päihdetyön rakenteet ovat kehittyneet myönteisesti, mutta Pohjois-Pohjanmaalla rakenteet ovat heikentyneet. Merkittävänä heikentävänä kehitykseen vaikuttavana tekijänä on ollut vuoden 2023 alussa voimaan tullut sote-uudistus, jossa sosiaali- ja terveyspalvelut siirtyivät kunnilta hyvinvointialueiden järjestämisvastuulle. Joissain kunnissa ehkäisevästä päihdetyöstä vastaavana toimielimenä oli ollut esim. sosiaali- ja terveyslautakunta tai perusturvalautakunta, jotka vuoden 2023 alussa lakkautuivat ja tilalle tuli nimetä uusi vastaava toimielin. Samoin kunnan yhdyshenkilö on voinut olla sosiaali- ja terveydenhuollosta ja tilalle on täytynyt nimetä uusi yhdyshenkilö. Osin nämä muutokset ovat vielä kesken ja myös yhteistyö uusien hyvinvointialueiden kanssa on vasta muotoutumassa. Kainuussa muutos ei ollut niin suuri, sillä ennen vuotta 2023 Kainuun sote tuotti kaikki julkiset sosiaali- ja terveyspalvelut seitsemän jäsenkansa alueella ja yksi kunta oli kuntayhtymän osajäsen.

Asiasanat
ehkäisevä päihdetyö, ehkäisevän päihdetyön rakenteet, Pohjois-Suomi, Kainuu, Pohjois-Pohjanmaa

ISSN (painettu) xxxx-xxxx	ISBN (painettu) xxxx-xxxx	ISSN (verkkopainettu) 2343-3132	ISBN (verkkopainettu) 978-952-5900-75-0
Kokonaissivumäärä 45	Kieli Suomi	Hinta -	
Julkaisija Pohjois-Suomen aluehallintovirasto	Paino -		

Sisällysluettelo

1 Johdanto	6
2 Ehkäisevän päihdetyön rakenteet kunnissa: lait ja suositukset	7
3 Kyselyn toteuttaminen ja arvioinnin periaatteet	10
4 Ehkäisevän päihdetyön rakenteet Pohjois-Suomen aluehallintoviraston toimialueen kunnissa	13
4.1 Kainuun hyvinvointialue	13
4.2 Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialue	19
4.3 Yhteenveto ja johtopäätökset arvioinnista	29
5 Suositukset kunnille ehkäisevään päihdetyöhön	32
6 Lopuksi	35
Lähteet	39

1 Johdanto

Kysely toteutettiin kunnille vuoden 2023 keväällä, jolloin monet kunnat olivat järjestäneet niin hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen kuin ehkäisevän päihdetyönkin uudelleen, koska sosiaali- ja terveyspalveluiden järjestämisvastuu oli siirtynyt juuri hyvinvointialueille. Lain mukaan jatkossa niin hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen kuin ehkäisevä päihdetyö kuuluvat kuntien lisäksi myös hyvinvointialueiden tehtäviin (sote-järjestämislaki 612/2021; EPT-laki 523/2015; ks. terveydenhuoltolaki 1326/2010, 20 §; sosiaalihuoltolaki 1301/2014). Kyselyn toteutusajankohtana hyvinvointialueet olivat toimineet vasta muutaman kuukauden. Kyselyssä ei kartoitettu hyvinvointialueen ehkäisevän päihdetyön rakenteita (hyvinvointialuetasoisista koordinaatiota, suunnitelmia tai työryhmiä).

Ehkäisevän päihdetyön tilaa kunnissa on kartoitettu kyselyin aiemmin vuosina 2001, 2011, 2013, 2016 ja 2020 (Warpenius 2002; Strand 2011; Markkula ym. 2014; Markkula & Warpenius 2017; Warpenius & Markkula 2018; Warpenius & Markkula 2020a; Warpenius & Markkula 2020b). Lainsäädännössä tapahtuneiden muutosten lisäksi ehkäisevää päihdetyötä koskevat kansalliset linjaukset ovat edellisen vuoden 2020 selvityksen jälkeen päivittyneet. Osana vuonna 2021 julkaistua ensimmäistä kansallista päihde- ja riippuvuusstrategiaa (Kotovirta ym. 2021) tehtiin Ehkäisevän päihdetyön toimintaohjelman väliarviointi sekä päivitys (Markkula ym. 2021). Strategian yhdeksi tavoitteeksi asetettiin ehkäisevän päihdetyön koordinoinnin, laadun sekä vaikuttavuuden arvioinnin vahvistaminen kansallisella, alueellisella ja paikallisella tasolla. Ehkäisevän päihdetyön toimintaohjelman väliarvioinnissa puolestaan painotettiin, että kuntien on tarpeen päivittää ehkäisevän päihdetyön perusrakenteet sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen myötä sekä kiinnittää huomiota ehkäisevän päihdetyön laatuun niin rakenteiden kuin eri hallinnonalojen hyväksi todettujen toimien osalta. Päihde- ja riippuvuusstrategian sateenvarjon alla on julkaistu lisäksi Rahapelipoliittinen ohjelma (STM 2022) sekä tupakka- ja nikotiinipoliitiikan kehittämistyöryhmän ehdotukset (Tupakka- ja nikotiinipoliitiikan kehittämistyöryhmä 2023), jotka tukevat ehkäisevää työtä.

Edellisessä vuonna 2020 tehdyssä selvityksessä havaittiin, että ehkäisevän päihdetyön rakenteet olivat vahvistuneet Manner-Suomen kunnissa vuodesta 2016, jolloin laki ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä (523/2015) oli juuri tullut voimaan.

Vuonna 2020 Manner-Suomen kunnista 77 prosenttia oli nimennyt lain mukaisen ehkäisevän päihdetyön toimielimen tai työryhmän, jolle toimielin oli valtuuttanut tehtävänsä. Kunnista 86 prosentissa toimi kunnallinen tai seudullinen työryhmä, jonka tehtäviin ehkäisevän päihdetyön toimeenpano kuului. Ehkäisevää päihdetyötä koordinoiva kunnallinen tai seudullinen yhdyshenkilö toimi 91 prosentissa kunnista. Osuus oli suurempi kuin vuonna 2016 (84 %). Suurimmalla osalla (96 %) kunnista oli jokin suunnitelma, joka sisälsi ehkäisevän päihdetyön. Yleisimmin tämä suunnitelma oli hyvinvointikertomus ja -suunnitelma. Vuonna 2020 noin joka kahdessa kolmasosassa (69 %) kunnista oli kokonaisarvion

perusteella vahvat rakenteet, eli niissä oli kunnossa kaikki tässä arvioissa tarkastellut ehkäisevän päihdetyön perusrakenteet. Vuonna 2016 vastaava osuus oli 35 prosenttia. Vuoden 2020 kyselyn jälkeen voitiin todeta, että ehkäisevän päihdetyön järjestämistä koskeva laki (523/2015) ja sitä tukeva toimintaohjelma ovat edistäneet merkittävästi päihdetyön rakenteiden kehitystä kunnissa.

Vuoden 2020 kyselyn tulosten mukaan ehkäisevän päihdetyön rakenteet olivat vahvistuneet kaikilta osin vuoteen 2016 verrattuna. Ehkäisevää päihdetyötä koordinoiva kunnallinen tai seudullinen yhdyshenkilö toimi 92 prosentissa kunnista. Osuus oli suurempi kuin vuonna 2016 (84 %). Alueellamme tilanne oli maan keskitasoa. Vuonna 2020 Pohjois-Suomen aluehallintoviraston toimialueen kunnista 76 prosenttia oli nimennyt lain mukaisen ehkäisevän päihdetyön toimielimen tai työryhmän, jolle toimielin oli valtuuttanut tehtävänsä. Koko maahan verrattuna tilanne oli lähes maan keskitasoa. Kunnista 95 prosentissa toimi kunnallinen tai seudullinen työryhmä, jonka tehtäviin ehkäisevän päihdetyön toimeenpano kuului. Monilaisen työryhmän osalta alueen tilanne oli parempi kuin koko maassa keskimäärin. Suurimmalla osalla (95 %) kunnista oli jokin suunnitelma, joka sisälsi ehkäisevän päihdetyön. Tilanne oli maan keskitasoa. Vuoden 2020 kyselyn jälkeen voitiin todeta, että ehkäisevän päihdetyön järjestämistä koskeva laki (523/2015) ja sitä tukeva toimintaohjelma ovat edistäneet merkittävästi päihdetyön rakenteiden kehitystä kunnissa. Mielenkiintoista olikin nyt nähdä miten tilanne oli lähtenyt vuoden 2023 alussa toteutetun sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen myötä kehittymään.

Tämän raportin luvussa 2 on avattu ehkäisevän päihdetyön rakenteita tukevat lait ja suositukset. Luku 3 puolestaan kuvaa miten käytännössä kunnille tehty kysely toteutettiin sekä tulokset analysoitiin ja raportointiin tässä raportissa. Lukuun 4 on koottu arvio hyvinvointialueittain eri kuntien rakenteiden tilanteesta sekä muutoksesta vuoteen 2020 verrattuna. Luvussa 5 on suosituksia ehkäisevään päihdetyöhön ja luku 6 kokoaa keskeisimpiä ajankohtaisia haasteita, jotka raamittavat kunnissa tehtävää työtä.

2 Ehkäisevän päihdetyön rakenteet kunnissa: lait ja suositukset

Vaikka ehkäisevää päihdetyötä voidaan järjestää ja koordinoida kunnissa monin eri tavoin kuntien itsehallinnon hengessä, on seuraavat perusrakenteet tunnistettu aiemmissa selvityksissä sellaisiksi, joilla voidaan edesauttaa työn suunnitelmallisuutta ja pitkäjänteisyyttä:

- 1) ehkäisevän päihdetyön johtamisesta vastaava toimielin tai vastaava,
- 2) ehkäisevän päihdetyön toimeenpanosta vastaava monialainen työryhmä,
- 3) ehkäisevän päihdetyön koordinaatiosta vastaava taho, kuten yhdyshenkilö tai koordinaattori,
- 4) ehkäisevää päihdetyötä ohjaava suunnitelma, kuten hyvinvointikertomus- ja suunnitelma (ks. myös Markkula ym. 2022; Warpenius & Markkula

2020a; Markkula & Warpenius 2017; Warpenius & Markkula 2018; Markkula ym. 2014, Soikkeli & Warsell 2013).

Laki ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä sekä laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä edellyttävät nimeämään kunnissa ehkäisevän päihdetyön toimielimen sekä viemään ehkäisevän päihdetyön osaksi kunnan toiminnan suunnittelua. Nämä yhdessä työtä koordinoivan henkilön ja työtä suunnittelevan ja käytännössä toimeenpanevan monialaisen työryhmän kanssa muodostavat perustan tehokkaalle päihteiden käytön, tupakka- ja nikotiinituotteiden sekä haitallisen rahapelaamisen vähentämiselle ja haittojen ehkäisylle.

Kunta voi itsehallintonsa puitteissa päättää minkä kuntalain (410/2015, 30 §) mukaisen **toimielimen** (esim. valtuusto, kunnanhallitus, lautakunta, valiokunta, toimikunta ja jaosto) tehtäväksi se antaa ehkäisevän päihdetyön. Ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä koskevassa laissa on lueteltu toimielimen vastuulle kuuluvat tehtävät (ks. liite 1). Vuoden 2023 alusta vastaavat tehtävät ovat kuuluneet kunnan lisäksi myös hyvinvointialueelle.

Käytännössä kunnan toimielin ei välttämättä hoida itse ehkäisevän päihdetyön tehtäviä, vaan se johtaa, seuraa ja arvioi niiden toteutumista. Se on keskeisessä asemassa sen varmistamisessa, että ehkäisevän päihdetyön tavoitteista ja toimista sekä yhdyspintatyöstä sovitaan osana vuosittaisia kunnan ja hyvinvointialueen neuvotteluja. Vuonna 2020 monessa kunnassa vielä sosiaali- ja terveyslautakunta toimi ehkäisevästä päihdetyöstä vastaavana toimielimenä, vaikkakin sote-uudistusta ennakoiden enenevässä määrin tehtäviä oli siirretty hyvinvointilautakunnille tai vastaaville. Yleensä toimielin antaa vastuun käytännön toimeenpanosta jollekin toiselle kunnan monialaiselle ryhmälle, kuten hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tai ehkäisevän päihdetyön työryhmälle (ks. myös Markkula ym. 2022).

Monialainen toimeenpaneva työryhmä on parhaimmillaan se, joka puhalttaa kunnan yhdessä tehtävän ehkäisevän päihdetyön eloon. Se varmistaa, että kunnan eri hallinnonalojen, hyvinvointialueen, poliisin, alkoholihallinnon, tupakkavalvonnan ja järjestöjen ja seurakuntien ehkäisevää päihdetyötä koskevat toimet kootaan yhteen suunnitelluksi toisiaan täydentäväksi kokonaisuudeksi. Yhteisesti jaettuun ymmärrykseen kunnan päihde-, tupakka- ja rahapelioloista perustuvat tavoitteet sekä niitä tukevat toimet, joiden toteutumista seurataan ja raportoidaan vievät kokonaisuutta eteenpäin. Parhaimmillaan monialainen työryhmä edesauttaa ehkäisevässä päihdetyössä onnistumista tuoden yhteen eri toimijat sekä niiden taidot, asiantuntemuksen ja henkilökohtaiset ja ammatilliset verkostot yhteisen päämäärän edistämiseksi (EMCDDA 2019). Onnistunutta työtä edistää työn selkeä johtaminen, säännöllinen kokoontuminen ja tehdyn työn tavoitteiden yhteinen seuranta ja arviointi (mt.).

Monialaisia ehkäisevää päihdetyötä käytännössä toimeenpanevia työryhmiä voivat olla esimerkiksi hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen työryhmä tai

ehkäisevän päihdetyön ryhmä. Kunnat ovat voineet myös yhdistää voimansa ja koota monialaisen ehkäisevää päihdetyötä laajasti edistävän työryhmän seututasolle. On hyvä keskustella työryhmätyöskentelystä yhdessä hyvinvointialueen kanssa, ja sovittaa kunnan työtä yhteen myös hyvinvointialueen kanssa sopien työnjaosta eri työryhmien kesken esimerkiksi yhteisellä vuosikellolla, ja näin saada mahdollisimman paljon synergiaa eri tasoilla tehtävästä työstä. (Ks. myös Markkula ym. 2022.)

Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämistä koskevassa laissa veloitetaan kuntia nimittämään **vastuutahon** hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen. Käytännössä vastuutaho voi olla järjestetty monin tavoin. Ehkäisevän päihdetyön osalta on todettu, että vastuutahon nimittäminen kunnan keskushallintoon sekä koordinaatiosta käytännössä vastaavan tahon, kuten yhdyshenkilön tai koordinaattorin nimittäminen tukevat ehkäisevän päihdetyön koordinaatiota (ks. esim. Warpenius 2002; Markkula ym. 2022). Vastuutaho vie ehkäisevän päihdetyön osaksi poliittista päätöksentekoa ja talouden ja toiminnansuunnittelua sekä varmistaa, että lakisääteinen toimielin on kunnassa asetettu ja huolehtii tehtävistään.

Kunnan ehkäisevästä päihdetyöstä vastaava **yhdyshenkilö tai koordinaattori** on aihealueen asiantuntija, siitä viestijä, verkostotyön käynnistäjä ja koordinaattori sekä yhdessä sovittujen toimien edistäjä, seuraaja ja arvioija. Edellä mainittuja tehtäviä on kuvattu tarkemmin esimerkein Ehkäisevä päihdetyö – opas kunnille ja hyvinvointialueille -julkaisussa (Markkula ym. 2022). Yhdyshenkilöä nimittäessä kannattaa pohtia mitkä ovat kunnan tarpeet sekä mihin yhdyshenkilön kunnassa on tarpeen panostaa, että työllä olisi eniten vaikuttavuutta ja että hänen työnsä parhaiten edistäisi lakisääteisten tehtävien toteuttamista kunnassa. Pienissä kunnissa yhdyshenkilö tai koordinaattori voi olla useamman kunnan yhteinen tai yhdistetty hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen koordinaatiosta vastaavan tehtäviin. Tehtävänkuvaa ja käytettävissä olevaa työaikaa on tärkeää peilata yhteen, jotta tehtävässä on käytännössä mahdollista onnistua. Kunnan ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilö tai koordinaattori toimii tiiviissä yhteistyössä hyvinvointialueen vastaavissa tehtävissä toimivan kanssa varmistaen sujuvan tiedonkulun ja toimien yhteensovittamisen arjessa.

Ehkäisevän päihdetyön järjestämistä koskevan lain (523/2015, 5§) mukaan ehkäisevä päihdetyö kuuluu osaksi kunnan hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä sekä sitä koskevaa **suunnittelua ja raportointia**. Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämistä koskevan lain (612/2021, 6 §) mukaan kuntalaisten elinoloja, hyvinvointia ja terveyttä sekä niihin vaikuttavia tekijöitä tulee seurata, ja niistä sekä toteutetuista toimenpiteistä tulee raportoida vuosittain kunnan valtuustolle. Lisäksi valtuustolle tulee laatia näistä tiedoista kerran valtuustokaudessa hyvinvointikertomus- ja suunnitelma sekä toimitettava se tiedoksi myös hyvinvointialueelle. Kunnan on otettava päätöksenteossaan huomioon päätöksensä arvioidut vaikutukset ihmisten hyvinvointiin ja terveyteen väestöryhmittäin.

Osana tätä kokonaisuutta ehkäisevästä päihdetyöstä ja päihde-, tupakka- ja rahapelitilanteesta väestöryhmittäin ja alueittain raportoidaan valtuustolle vuosittain sekä nämä asiat sisällytetään hyvinvointikertomukseen ja -suunnitelmaan. Käytännössä tämä tarkoittaa, että kunnassa valitut keskeiset päihde-, tupakka- ja rahapelitilannetta kuvaavat mittarit ja tavoitteet, toimet ja varatut resurssit sekä vastuunjako kuvataan hyvinvointikertomuksessa (THL 2016a; Markkula ym. 2022).

Valtuustokausittaisen hyvinvointikertomus- ja suunnitelmatyön tueksi voidaan kuntaan tai seudulle koostaa erillinen pidemmän tähtäimen ehkäisevää päihdetyötä koskeva suunnitelma, joka kokoaa yhteen tehtävän työn tavoitteineen ja toimineen. Idea on, että tästä pidemmän aikavälin suunnitelmasta nostetaan kullekin valtuustokaudelle priorisoidut tavoitteet ja toimet hyvinvointikertomukseen ja -suunnitelmaan. Samoin keskeisissä ikäkausittaisissa (esim. lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma, suunnitelma ikääntyvän väestön tukemiseksi) tai muissa suunnitelmissa (esim. turvallisuussuunnitelma), joissa on selvä yhteys päihde-, tupakka- ja rahapeli-ilmiöihin, on hyvä nostaa niihin sopivia sisältöjä mahdollisesta erillisestä ehkäisevän päihdetyön suunnitelmasta. Tärkeää on varmistaa, että eri suunnitelmien tavoitteet ovat yhteneväiset sekä keskustelevat myös hyvinvointialueen toiminnansuunnittelun kanssa. (Markkula ym. 2022.)

Käynnissä oleva muutostilanne hyvinvointialueiden käynnistäessä työtään korostaa entisestään kuntien toimivien rakenteiden merkitystä. Ne voivat sujuvoittaa yhteistyön käynnistymistä ja varmistaa eri toimijoiden työn yhteensovittamista sekä ennen kaikkea varmistaa kunnassa tehdyn työn jatkuvuutta. Rakenteilla voidaan myös varmistaa tehdyn työn laatua kokoamalla eri toimijoiden voimavarat yhteen ja suunnata toimia vaikuttaviin menetelmiin systemaattista seuranta ja arviointia unohtamatta.

On muistettava, että yksistään vain rakenteilla ei taata laadukasta ehkäisevää päihdetyötä. Tarvitaan rakenteiden laadukasta toteuttamista sekä motivoituneita ja innostuneita toimijoita kunnan eri hallinnonaloilta, hyvinvointialueilta, järjestöistä, seurakunnista sekä eri viranomaistoimijoiden joukosta, kuten alkoholilupahallinnosta, tupakkavalvonnasta ja poliisista, jotka kukin osana toimenkuvaansa toteuttavat ehkäisevää päihdetyötä sekä päihde-, tupakka- ja rahapelihaittoja ehkäisevää ja vähentävää työtä.

3 Kyselyn toteuttaminen ja arvioinnin periaatteet

THL ja aluehallintovirastot kartoittivat huhti-toukokuussa Ehkäisevä päihdetyö kunnissa 2023 -kyselyllä ehkäisevän päihdetyön tilaa ja rakenteita kunnissa. Kyselyssä huomioitiin seudullisten, eli muutamien kuntien tai kuntaryppäiden yhteistyössä, muodostamien rakenteiden mahdollisuus. Tällä ei kuitenkaan tarkoitettu hyvinvointialueen koordinoimia rakenteita, eli esimerkiksi hyvinvointialueen koordinaattoria, suunnitelmia tai työryhmiä.

Kysely toteutettiin lähettämällä kaikkiin Manner-Suomen kuntien kirjaamoihin pyyntö välittää kysely vastattavaksi ehkäisevästä päihdetyöstä vastaaville yhdyshenkilöille tai koordinaattoreille. Tiedonkeruu toteutettiin webropol-kyselynä. (Ks. lisää kyselystä THL:n verkkosivuilta: www.thl.fi/ehkaisevapaihdedetyo > Ehkäisevän päihdetyön johtaminen > Ehkäisevän päihdetyön arviointi ja seuranta > Ehkäisevä päihdetyö kunnissa - kysely).

Kyselyllä selvitettiin muun muassa kuntien ehkäisevän päihdetyön:

- yhdyshenkilön olemassaoloa, resursseja ja tehtäviä,
- johtamista ja yhteistyötä,
- suunnittelua ja seuranta,
- sisältöjä ja painotuksia,
- vahvuuksia ja kehittämiskohteita.

Kyselyn sulkeutumisen jälkeen Pohjois-Suomen aluehallintovirastosta lähetettiin sähköpostia toimialueen vastaamattomien kuntien (7) yhdyshenkilöille, ja pyydettiin vastaamaan kyselyyn. Lopulta kaikista kunnista saatiin vastaus kyselyyn.

Analysoinnin jälkeen tulokset lähetettiin vielä tarkastettavaksi kuntiin. Tarkistuskierroksen jälkeen 20 kuntaa halusi muuttaa vastaustaan ja nämä korjaukset on tehty raporttiin. Lopulta Pohjois-Suomen aluehallintoviraston toimialueella vastaukset saatiin kaikkiaan 100 prosentista kuntaa. Valtakunnalliset tulokset kyselystä raportoidaan alkusyksystä 2023 ilmestyvässä THL:n Tutkimuksesta tiiviisti -julkaisussa.

Tässä raportissa kuvataan Pohjois-Suomen aluehallintoviraston toimialueen kuntien osalta ehkäisevän päihdetyön keskeisimpien rakenteiden (a-c) tilanne, eli löytykö kunnista:

- a) nimetty ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilö,
- b1) nimetty ehkäisevästä päihdetyöstä vastaava toimielin tai toimielimen valtuuttama työryhmä,
- b2) ehkäisevää päihdetyötä toimeenpaneva monialainen työryhmä,
- c) ajantasainen toimintasuunnitelma, johon ehkäisevä päihdetyö sisältyy.

Kyselyn vastauksiin pohjautuvan arvioinnin tulokset on esitetty hyvinvointialueittain, niin että luvun 4 taulukoissa on annettu kullekin kunnalle arvio sen mukaan, onko kunnassa kyseistä rakennetta. Arvioinnin tulokset on esitetty luvun 4 taulukoissa koodein (+, +/-, -, ? ja x) sekä sanallisesti ("Kyllä", "Lähes", "Ei", "Ei osaa sanoa", "Ei vastausta"). Luvun 4 taulukoissa on lisäksi käytetty tarpeen mukaan taustaväriä, jotta kunnat voivat helposti tunnistaa mahdolliset kehittämiskohteet: sinisellä värillä on merkitty "Lähes" -arvio, punaisella värillä "Ei" -arvio ja harmaalla on merkitty kunnat, joista ei saatu vastausta. Lisäksi on koostettu arviot hyvinvointialueilta kuvioihin, joissa vuoden 2023 tilannetta verrataan edellisen kyselyn tuloksiin vuodelta 2020. Prosenttiluvut kuvioissa eivät välttämättä summaudu 100 prosenttiin

pyöritysten vuoksi. Arvioinnin kriteerit on kuvattu tarkemmin rakenteittain (a–c) alla olevassa taulukossa 1.

Taulukko 1. Arviointiasetus

Arvio	Kriteerit
++ Kyllä	<p>a. Kunnassa on nimetty kunnallinen / seudullinen yhdyshenkilö</p> <p>b1. Kunnassa on nimetty vastaava toimielin TAI kunnassa tai seudulla toimii toimielimen valtuuttama monialainen työryhmä</p> <p>b2. Kunnassa tai seudulla toimii toimeenpaneva monialainen työryhmä</p> <p>c. Kunnassa on ajantasainen kunnallinen tai seudullinen toimintasuunnitelma, jossa ehkäisevä päihdetyö on huomioitu</p>
+/- Lähes	<p>a. Kunnassa toimii kunnallinen / seudullinen yhdyshenkilö, muttei nimettynä</p> <p>b1. -</p> <p>b2. Kunnassa tai seudulla toimii toimeenpaneva monialainen työryhmä, joka kattaa vain osan ikäryhmistä</p> <p>c. Kunnassa on valmisteilla kunnallinen tai seudullinen toimintasuunnitelma tai se kattaa vain osan ikäryhmistä</p>
— Ei	<p>a. Kunnassa ei ole nimetty, eikä toimi kunnallista / seudullista yhdyshenkilöä</p> <p>b1. Kunnassa ei ole nimetty vastaavaa toimielintä</p> <p>b2. Kunnassa tai seudulla ei toimi toimeenpanevaa monialaista työryhmää</p> <p>c. Kunnassa ei ole kunnallista tai seudullista toimintasuunnitelmaa</p>
? Ei osaa sanoa	<p>a. -</p> <p>b1. Ei osaa sanoa</p> <p>b2. Ei osaa sanoa</p> <p>c. Ei osaa sanoa</p>
X Ei vastausta	<p>a. -</p> <p>b1. Ei vastausta</p> <p>b2. Ei vastausta</p> <p>c. Ei vastausta</p>

4 Ehkäisevän päihdetyön rakenteet Pohjois-Suomen aluehallintoviraston toimialueen kunnissa

Pohjois-Suomen aluehallintoviraston toimialueella on kaksi hyvinvointialuetta, joissa on yhteensä 38 kuntaa. Pohjois-Pohjanmaalla kuntia on 30 ja Kainuussa kahdeksan (8). Asukkaita toimialueella on yhteensä 487 064, joista Kainuussa 70 521 ja Pohjois-Pohjanmaalla 416 543. Toimialueen kunnista 18 (47%) on alle 5000 asukkaan kuntaa, 10 (26%) 5000 – 9 999 asukkaan kuntaa, seitsemän (18%) 10 000 – 19 999 asukkaan kuntaa, kaksi (5%) 20 000 – 49 999 asukkaan kuntaa ja yksi (3%) yli 50 000 asukkaan kunta (Oulu). Noin 44 prosenttia väestöstä asuu Oulun kaupungissa, jossa asukkaita on 211 848. Pienin kunta on Hailuoto, jossa on 940 asukasta. (Tilastokeskus 12/2022.)

Seuraavissa hyvinvointialueittaisissa alaluvuissa on ensin kuvattu tiiviisti niiden päihde-, tupakka- ja rahapelitilannetta koko maahan verrattuna THL:n Sotkanetistä löytyviä kuntien päihdeavainindikaattoreita hyödyntäen. Pääpaino alaluvuissa on Ehkäisevä päihdetyö kunnissa 2023 -kyselyn tulosten esittämisessä ehkäisevää päihdetyötä tukevien rakenteiden osalta. Arvioinnin tulokset on esitetty kunnittain taulukoissa, jotta kuntien ja hyvinvointialueiden olisi mahdollisimman helppo tunnistaa omat kehittämiskohteensa sekä ennen kaikkea löytää hyviä esimerkkejä ehkäisevän päihdetyön rakenteista muista alueen kunnista. Lopuksi yhteenveto-luvussa on vielä vertailtu aluehallintoviraston toimialueen hyvinvointialueiden tilannetta toisiinsa sekä aluehallintoviraston alueeseen sekä koko maahan.

4.1 Kainuun hyvinvointialue

Kainuun hyvinvointialueella on kahdeksan kuntaa, joissa 31.12.2022 oli yhteensä 70521 asukasta. Väestöstä yli puolet asui Kajaanissa, jossa asukkaita oli 36297. Seuraavaksi suurin kunta oli Sotkamo, jossa oli 10354 asukasta. 5000 – 10000 asukkaan kuntia olivat Kuhmo ja Suomussalmi. Hyrynsalmi, Paltamo, Puolanka ja Ristijärvi olivat alle 5000 asukkaan kuntia. (Tilastokeskus 12/2022.) Kainuussa väestö ikääntyy ja vähenee. Ennusteen mukaan asukasmäärä vuonna 2030 olisi noin 65500. Alueen väestö on keskimääräistä heikommin koulutettua ja pienituloisuus on yleistä. (Sotkanet.)

Kainuussa alkoholin myynti vuonna 2022 oli edelleen suurempaa kuin koko maassa keskimäärin, mutta myynti on vähentynyt kuten koko maassakin. Vuonna 2022 alkoholijuomien myynti asukasta kohden 100 %:n alkoholina oli Kainuussa 7,7 litraa kun vastaava luku koko maassa oli 6,5 litraa asukasta kohden. (Sotkanet.)

Kainuulaisten nuorten alkoholin sekä tupakka- ja nikotiinituotteiden käyttö herättävät enemmän huolta kuin koko maassa keskimäärin. Kouluterveyskyselyn

2023 mukaan kainuulaisilla nuorilla on humalajuomista enemmän kuin koko maan nuorilla keskimäärin. Esimerkiksi 8. ja 9. luokan oppilaista tosi humalassa vähintään kerran kuukaudessa oli 10,0% kun vastaava luku koko maassa oli 8,8%. Vanhempien liiallinen käyttö on aiheuttanut kainuulaisille nuorille enemmän haittaa kuin koko maan nuorille keskimäärin. Esimerkiksi peruskoulun 4.-5. luokan oppilaista 2,8% oli tätä mieltä kun koko maassa vastaava luku oli 1,8%. (Sotkanet.)

Kainuulaiset nuoret käyttivät tupakkatuotteita enemmän kuin vastaavanikäiset koko maassa keskimäärin. Esimerkiksi 8. ja 9. luokan oppilaista päivittäin jotain tupakkatuotetta tai sähkösavuketta vuonna 2023 käytti 12,3%, kun koko maassa vastaava luku on 10,7%. Myös kainuulaisten nuorten nuuskaaminen on lisääntynyt. Päivittäin 8. ja 9. luokkalaisista vuonna 2023 nuuskasi 6,7%, lukion 1. ja 2. luokan opiskelijoista 4,6% ja ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijoista 14,6%. Kaikissa näissä ikäryhmissä päivittäin nuuskaavia on enemmän kuin koko maassa keskimäärin. (Sotkanet.)

Kannabista vähintään kaksi kertaa kokeilleiden nuorten määrä Kainuussa on hieman pienempi kuin koko maassa keskimäärin. Kannabista vähintään kaksi kertaa kokeilleita 8. ja 9. luokkalaisia vuonna 2023 oli 3,5%, 1. ja 2. luokan lukiolaisia 5,5% ja ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijoita 8,9%. Laittomia huumeita ainakin kerran kokeilleiden nuorten määrä on hieman vähentynyt Kainuussa, kuten koko maassakin. Eniten huumeekokeiluja vuonna 2023 oli ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijoilla (12,1%:lla) kun vastaava luku koko maassa oli 16,6%. Kouluterveyskyselyyn 2023 mukaan huumeiden hankkiminen omalla paikkakunnalla Kainuussa on entistä helpompaa, kuten koko maassakin. Vastaajista 39,7% - 54,6% kokee huumeiden hankkimisen helpoksi, kun vastaavat luvut koko maassa ovat 52,6 - 63,0%. (Sotkanet.)

Kouluterveyskyselyyn 2023 mukaan kainuulaisten peruskoulun 8-9.luokkalaisten ja ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijoiden rahapelaaminen on hieman lisääntynyt vuodesta 2021, kun taas lukion 1. ja 2. vuosiluokan oppilailla vastaavasti hieman vähentynyt. Rahapelejäi 8. ja 9. luokan oppilaista pelasi viikoittain 4,7% (koko maassa 5,2%), lukion 1. ja 2. vuosiluokan oppilaista 2,2% (koko maassa 2,8%) ja ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuosiluokan oppilaista 6,1% (koko maassa 6,7%). (Sotkanet.)

Vuoden 2022 tulosten mukaan perusterveydenhuollossa AUDIT-C-testin tehneillä 18-64-vuotiailla kainuulaisilla 34,8%:lla alkoholinkäyttöön liittyi riskejä tai mahdollinen alkoholiriippuvuus. Vastaava luku koko maassa oli 22,6%. Yli 64-vuotiailla AUDIT-testin tehneillä kainuulaisilla 11,8%:lla alkoholinkäyttöön liittyi riskejä tai mahdollinen alkoholiriippuvuus. Vastaava luku koko maassa oli 10,4%. (Sotkanet.)

Kainuulaiset aikuiset tupakoivat enemmän kuin koko maassa keskimäärin. Vuonna 2022 kainuulaisista 20-64-vuotiaista tupakoi päivittäin 13,0%, kun

vastaava osuus koko maassa oli 11,3%. Vastaavasti 65-vuotta täyttäneistä tupakoi 6,8% (koko maassa 6,2%). (Sotkanet.)

Päihdepalveluiden osalta pääpaino Kainuussa on avopalveluissa, mutta osuus on vähentynyt hieman vuodesta 2019 kuten kesimäärin koko maassakin. Vuonna 2022 asukkaita hoidettiin avopalveluissa Kainuussa 9,0 /1000 asukasta kun koko maassa vastaava luku oli 5,4. Päihdehuollon laitoksissa kainuulaisten hoito on lisääntynyt vuodesta 2019 ollen vuonna 2022 1,5 asiakasta / 1000 asukasta. Laitoshoito on nyt lähempänä koko maan päihdehuollon laitoksissa hoidettujen kesimääräistä tilannetta, joka vuonna 2022 oli 1,7 / 1000 asukasta. (Sotkanet.)

Kainuussa alkoholikuolleisuus / 100 000 asukasta on hieman vähentynyt työikäisillä, mutta lisääntynyt 65-vuotta täyttäneillä. Vuonna 2020 alkoholikuolleisuus 20 – 64 -vuotiailla oli Kainuussa 24,3 kuolemaa / 100 000 vastaavan ikäistä ja koko maassa 29,8 / 100 000 vastaavan ikäistä. 65-vuotta täyttäneillä alkoholikuolleisuus Kainuussa oli 70,7 kuolemaa / 100 000 vastaavan ikäistä ja koko maassa 56,4 / 100 000 vastaavan ikäistä. (Sotkanet.)

Kyselytulosten perusteella taulukkoon 2 on koottu ehkäisevän päihdetyön rakenteet kunnittain Kainuun hyvinvointialueella huhti-toukokuussa 2023.

Taulukko 2. Ehkäisevän päihdetyön rakenteiden olemassaolo kunnittain Kainuun hyvinvointialueella huhti–toukokuussa 2023.

Kunta	Nimetty ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilö	Ehkäisevästä päihdetyöstä vastaava toimielin ja/tai toimielimen valtuuttama työryhmä	Ehkäisevää päihdetyötä toimeenpaneva monialainen työryhmä	Ehkäisevän päihdetyön sisältävä toiminta-suunnitelma
	Kyllä / Lähes / Ei / Ei vastausta	Kyllä / Ei / EOS / Ei vastausta	Kyllä / Lähes / Ei / EOS / Ei vastausta	Kyllä / Lähes / Ei / Ei vastausta
Hyrnsalmi	+/- Lähes <i>Kyllä, mutta ei virallisesti nimettynä</i>	+ Kyllä <i>Kunnanhallitus</i>	+ Kyllä <i>Toimielimen valtuuttamana kunnan Hyte-työryhmä</i>	+ Kyllä <i>Kunnan oma hyvinvointikertomus ja -suunnitelma.</i>
Kajaani	+ Kyllä <i>Kyllä, kunnan oma</i>	+ Kyllä <i>Osallisuus- ja hyvinvointijaosto</i>	+ Kyllä <i>Toimielimen valtuuttamana</i>	+ Kyllä

Kunta	Nimetty ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilö	Ehkäisevästä päihdetyöstä vastaava toimielin ja/tai toimielimen valtuuttama työryhmä	Ehkäisevää päihdetyötä toimeenpaneva monialainen työryhmä	Ehkäisevän päihdetyön sisältävä toiminta-suunnitelma
			<i>kunnan ehkäisevän päihdetyön työryhmä</i>	<i>Kunnan oma hyvinvointikertomus ja -suunnitelma.</i>
Kuhmo	+ Kyllä <i>Kyllä, kunnan oma</i>	+ Kyllä <i>Hyvinvointi- ja sivistysvaliokunta</i>	+ Kyllä <i>Toimielimen valtuuttamana kunnan Ehkäisevän päihdetyön ja nuorten ohjaus- ja palveluverkosto -työryhmä</i>	+ Kyllä <i>Kunnan oma ept-suunnitelma tai vastaava. Kunnan oma hyvinvointikertomus ja -suunnitelma. Lasten ja nuorten hyvinvointi-suunnitelma.</i>
Paltamo	+ Kyllä <i>Kyllä, kunnan oma</i>	+ Kyllä <i>Kunnanhallitus ja sen valtuuttama hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden (HYTETU) työryhmä</i>	+ Kyllä <i>HYTETU työryhmä sekä Paltamon lasten ja nuorten EPT tiimi</i>	+ Kyllä <i>Kunnan oma ept-suunnitelma tai vastaava</i>
Puolanka	+ /- Lähes <i>Ei virallisesti nimettynä. Syksyllä nimetään.</i>	+ Kyllä <i>Kunnanhallitus</i>	+ / - Lähes <i>Nuorten ohjaus ja palveluverkosto sekä laajennettu oppilashuolto-ryhmä</i>	+ Kyllä <i>Kunnan oma sekä seudullinen ept-suunnitelma tai vastaava. Hyvinvointikertomus sekä lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma valmisteilla.</i>
Ristijärvi	+	+	+	+

Kunta	Nimetty ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilö	Ehkäisevästä päihdetyöstä vastaava toimielin ja/tai toimielimen valtuuttama työryhmä	Ehkäisevää päihdetyötä toimeenpaneva monialainen työryhmä	Ehkäisevän päihdetyön sisältävä toimintasuunnitelma
	Kyllä <i>Kyllä, sekä kunnan oma että seudullinen</i>	Kyllä <i>Kunnanhallitus</i>	Kyllä <i>Hyte-työryhmä</i>	Kyllä <i>Seudullinen ept-suunnitelma tai vastaava. Kunnan oma hyvinvointikertomus ja -suunnitelma. Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma.</i>
Sotkamo	+ Kyllä <i>Kyllä, kunnan oma</i>	+ Kyllä <i>Kunnanhallituksen nimeämä Hyvinvointijaosto ja toimielimen valtuuttama hyte-työryhmä</i>	+ Kyllä <i>Kunnan EPT-työryhmä</i>	+ Kyllä <i>Kunnan oma ept-suunnitelma tai vastaava. Kunnan oma hyvinvointikertomus ja -suunnitelma. Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma. Päihdesuunnitelma opetustoimeen.</i>
Suomussalmi	+ Kyllä <i>Kyllä, kunnan oma</i>	+ Kyllä <i>Kunnanhallitus</i>	+ Kyllä <i>Toimielimen valtuuttama ehkäisevän päihdetyön ja mielenterveyden edistämisen työryhmä</i>	+ Kyllä <i>Kunnan oma ept-suunnitelma tai vastaava. Kunnan oma hyvinvointikertomus ja -suunnitelma.</i>
Yhteensä	Kyllä: 6 kpl Ei: 0 kpl Lähes: 2 kpl Ei vastausta: 0 kpl	Kyllä: 8 kpl Ei: 0 kpl Lähes: 0 kpl EOS: 0 kpl Ei vastausta: 0 kpl	Kyllä: 7 kpl Ei: 0 kpl Lähes: 1 kpl EOS: 0 kpl Ei vastausta: 0 kpl	Kyllä: 8 kpl Ei: 0 kpl Lähes: 0 kpl EOS: 0 kpl Ei vastausta: 0 kpl

Ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilö toimii kaikissa Kainuun kunnissa (n=8). (Kuvio 1.) Kajaanissa, Kuhmossa, Paltamolla, Ristijärvellä, Sotkamossa ja Suomussalmella ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilö on nimetty virallisesti (6 kuntaa, 75%), mutta Hyrynsalmella ja Puolangalla virallinen nimitys puuttuu (2 kuntaa, 25%). (Taulukko 2.) Vuonna 2020 ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilö oli myös kaikissa kunnissa, mutta nyt virallisia nimityksiä on yksi enemmän. Vuoden 2020 kyselyn mukaan virallisesti yhdyshenkilön oli nimennyt viisi kuntaa (62%): Hyrynsalmi, Kuhmo, Puolanka, Sotkamo ja Suomussalmi, mutta kolmessa kunnassa (38%) virallinen nimitys puuttui (Kajaani, Puolanka ja Ristijärvi).

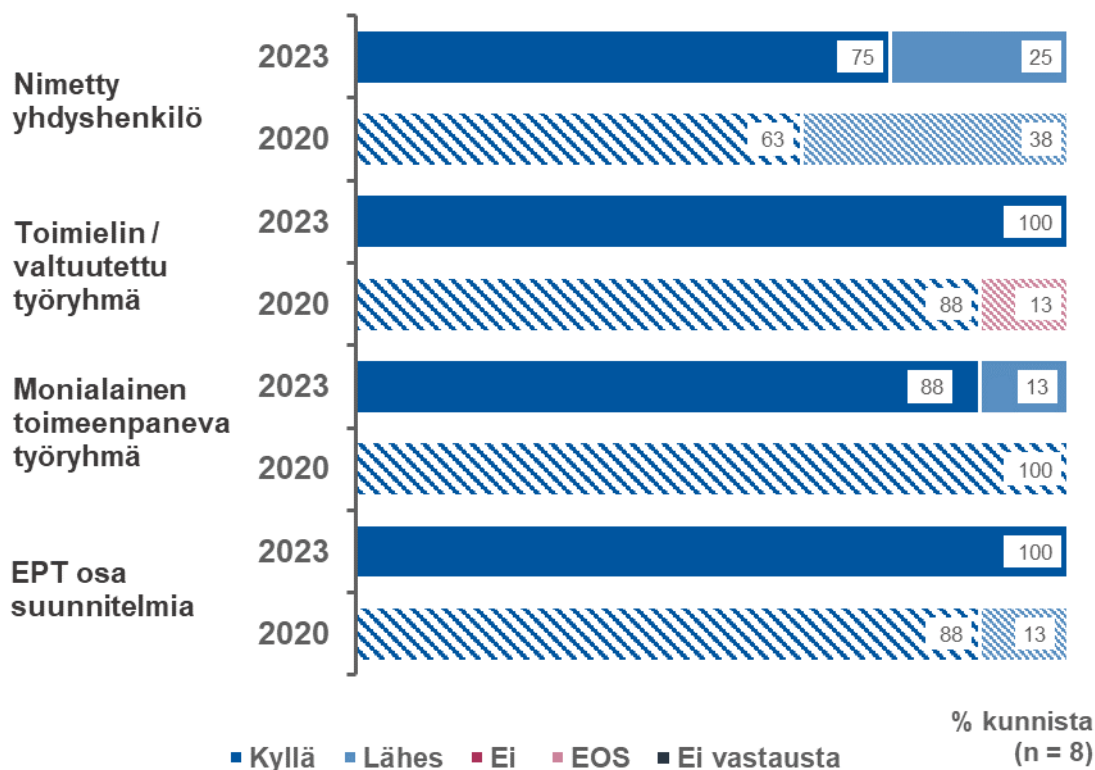
Ehkäisevästä päihdetyöstä vastaava toimielin tai toimielimen valtuuttama monialainen työryhmä toimii jokaisessa Kainuun (100 %) kunnassa. (Kuvio 1.) Kuudessa kunnassa (75%) ehkäisevästä päihdetyöstä vastaava toimielin on kunnanhallitus tai sen valtuuttama työryhmä, yhdessä osallisuus- ja hyvinvointijaosto ja yhdessä hyvinvointi- ja sivistysjaosto. (Taulukko 2.) Vuoden 2020 kyselyyn verrattuna tilanne on parantunut, sillä tuolloin vastaava toimielin toimi seitsemässä kunnassa (88%). Nyt myös Ristijärvellä on ehkäisevästä päihdetyöstä vastaava toimielin kun vuonna 2020 tähän kysymykseen ei osattu vastata.

Ehkäisevää päihdetyötä käytännössä toimeenpaneva monialainen työryhmä, joka kattaa kaikki ikäryhmät, toimii seitsemässä (88%) Kainuun kunnassa. (Kuvio 1.) Puolangalla työryhmän toiminta ei kata kaikkia ikäryhmiä. Kahdessa kunnassa toimeenpanevana työryhmänä toimii ehkäisevän päihdetyön työryhmä, yhdessä ehkäisevän päihdetyön ja nuorten ohjaus- ja palveluverkosto, yhdessä ehkäisevän päihdetyön ja mielenterveyden edistämisen työryhmä, kahdessa kunnassa hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen työryhmä ja yhdessä hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden työryhmä yhteistyössä lasten ja nuorten EPT tiimin kanssa. (Taulukko 2.) Vuoden 2020 kyselyyn verrattuna tilanne on hieman huonontunut, sillä tuolloin ehkäisevää päihdetyötä toimeenpaneva monialainen työryhmä toimi jokaisessa (n=8) Kainuun kunnassa. Nyt Puolangan työryhmä ei kata kaikkia ikäryhmiä.

Ehkäisevän päihdetyön sisältävä toimintasuunnitelma on jokaisessa Kainuun kunnassa (100 %). (Kuvio 1.) Edellä mainittu toimintasuunnitelma sisältyy yhteen tai useampaan eri suunnitelmaan. Viidessä kunnassa (Kuhmo, Paltamo, Puolanka, Sotkamo, Suomussalmi) on oma ehkäisevän päihdetyön suunnitelma. Ristijärvi ja Puolanka olivat ilmoittaneet myös seudullisen ehkäisevän päihdetyön suunnitelman. Ristijärvi toimitti aluehallintovirastolle Ehkäisevä päihdetyö Kainuussa ja Ristijärvellä -toimintaohjelman, johon on valittu kuusi painopistettä vuoteen 2025 saakka. Kunnan oma hyvinvointikertomus ja -suunnitelma, johon ehkäisevä päihdetyö sisältyi, oli kuudessa kunnassa (Hyrynsalmi, Kajaani, Kuhmo, Ristijärvi, Sotkamo ja Suomussalmi). Kolme kuntaa (Kuhmo, Ristijärvi, Sotkamo) ilmoitti, että kunnan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma sisälsi ehkäisevän päihdetyön. Sotkamossa on lisäksi päihdesuunnitelma opetustoimeen. (Taulukko 2.) Vuoden 2020 kyselyyn verrattuna tilanne on

parantunut, sillä tuolloin ehkäisevän päihdetyön sisältämä toimintasuunnitelma oli seitsemässä kunnassa (88%). Kajaanissa suunnitelma oli valmisteilla.

Kuvio 1. Ehkäisevän päihdetyön rakenteet Kainuun hyvinvointialueen kunnissa vuosina 2020 ja 2023 (% , n = 8).

4.2 Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialue

Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialueella on 30 kuntaa, joissa 31.12.2022 oli yhteensä 416 543 asukasta. Väestöstä yli puolet asui Oulussa, jossa asukkaita oli 211 848. Seuraavaksi suurin kunta oli Raahen kunta, jossa oli 24073 asukasta. 10000-20000 asukkaan kuntia oli kuusi (20%): Kalajokinen kunta, Kempele, Kuusamo, Liminka ja Ylivieska. Kahdeksan kunnan (27%) väestömäärä oli 5000 – 10000. Muut kunnat (47%) olivat alle 5000 asukkaan kuntia. (Tilastokeskus 12/2022.) Lapsia, nuoria ja lapsiperheitä Pohjois-Pohjanmaalla on enemmän kuin koko maassa keskimäärin. Työikäisten määrä on hieman alle maan keskitason. Pohjois-Pohjanmaalla väestö ikääntyy, mutta 65-vuotta täyttäneiden määrä on alle maan keskitason. Ennusteen mukaan asukasmäärä vuonna 2030 olisi noin 418300. Väestömäärän kasvu perustuu pitkälti Oulun seudun väkiluvun kasvuun. Alueen väestön koulutustaso on maan keskitasoa, mutta pienituloisia on hieman enemmän kuin koko maassa keskimäärin. (Sotkanet.)

Pohjois-Pohjanmaalla alkoholin myynti vuonna 2022 oli edelleen alhaisempaa kuin koko maassa keskimäärin ja myynti on vähentynyt kuten koko maassakin. Vuonna 2022 alkoholijuomien myynti asukasta kohden 100 %:n alkoholina oli

Pohjois-Pohjanmaalla 6,1 litraa kun vastaava luku koko maassa oli 6,5 litraa asukasta kohden. (Sotkanet.)

Kouluterveyskyselyn 2023 mukaan Pohjois-Pohjanmaan nuorilla on humalajuomista vähemmän kuin koko maan nuorilla keskimäärin. Esimerkiksi 8. ja 9. luokan oppilaista tosi humalassa vähintään kerran kuukaudessa oli 7,0%, kun vastaava luku koko maassa oli 8,8%. Vanhempien liiallinen käyttö on aiheuttanut Pohjois-Pohjanmaan nuorille hieman vähemmän haittaa kuin koko maan nuorille keskimäärin. Esimerkiksi vuonna 2023 peruskoulun 4.-5. luokan oppilaista 1,4% oli tätä mieltä, kun koko maassa vastaava luku oli 1,8%. (Sotkanet.)

Viime vuosina Pohjois-Pohjanmaan nuoret ovat käyttäneet tupakkatuotteita hieman enemmän kuin vastaavanikäiset koko maassa keskimäärin. Vuoden 2023 kouluterveyskyselyn tuloksissa näkyi käänne, sillä 8. ja 9. luokan oppilaista päivittäin jotain tupakkatuotetta tai sähkösavuketta käytti 9,7%, kun koko maassa vastaava luku on 10,7%. Tupakkatuotteiden käyttö on kuitenkin peruskoululaisten keskuudessa lisääntynyt, sillä vastaava luku vuonna 2021 Pohjois-Pohjanmaalla oli 7,8% ja koko maassa 7,6%. Pohjois-Pohjanmaan nuorten nuuskaaminen on lisääntynyt peruskoulussa ja ammatillisissa oppilaitoksissa, mutta vähentynyt hieman lukiolaisten keskuudessa. Pohjois-Pohjanmaalla nuoret nuuskaavat enemmän kuin koko maassa keskimäärin. Päivittäin nuuskaavia 8. ja 9. luokkalaisia vuonna 2023 oli 5,4%, 1. ja 2. luokan lukiolaisia 3,0% ja ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijoita 15,3%. (Sotkanet.)

Kannabista vähintään kaksi kertaa kokeilleiden nuorten määrä Pohjois-Pohjanmaalla on hieman pienempi kuin koko maassa keskimäärin. Kannabista vähintään kaksi kertaa kokeilleita 8. ja 9. luokkalaisia vuonna 2023 oli 3,7%, 1. ja 2. luokan lukiolaisia 4,4% ja ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijoita 7,5%. Laittomia huumeita ainakin kerran kokeilleiden nuorten määrä on hieman vähentynyt koko maassa, kuten myös Pohjois-Pohjanmaalla lukiolaisten ja ammattiin opiskelevien kohdalla. 8. ja 9. luokkalaisten osalta huumeita ainakin kerran käyttäneitä vuonna 2023 oli 5,8%, kun vastaava luku vuonna 2021 oli 5,6%. Eniten huumeekokeiluja vuonna 2023 oli ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijoilla (12,8%:lla) kun vastaava luku koko maassa oli 16,6%. Kouluterveyskyselyyn 2023 mukaan huumeiden hankkiminen omalla paikkakunnalla Pohjois-Pohjanmaalla on entistä helpompaa, kuten koko maassakin. Vastaajista 46,0% - 58,4% kokee huumeiden hankkimisen helpoksi Pohjois-Pohjanmaalla. Vastaavat luvut koko maassa ovat 52,6 - 63,0%. (Sotkanet.)

Pohjois-Pohjanmaalla nuoret pelaavat rahapelejä hieman vähemmän kuin koko maassa keskimäärin. Kouluterveyskyselyn 2023 mukaan rahapelejä 8. ja 9. luokan oppilaista pelasi viikoittain 4,5% (koko maassa 5,2%), lukion 1. ja 2. vuosiluokan oppilaista 2,1% (koko maassa 2,8%) ja ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuosiluokan oppilaista 4,3% (koko maassa 6,7%). (Sotkanet.)

Vuoden 2022 tulosten mukaan perusterveydenhuollossa AUDIT-C-testin tehneillä 18-64-vuotiailla pohjois-pohjanmaalaisilla 17,1%:lla alkoholinkäyttöön liittyi riskejä tai mahdollinen alkoholiriippuvuus. Vastaava luku koko maassa oli 22,6%. Yli 64-vuotiailla AUDIT-testin tehneillä pohjois-pohjanmaalaisilla 5,9%:lla alkoholinkäyttöön liittyi riskejä tai mahdollinen alkoholiriippuvuus. Vastaava luku koko maassa oli 10,4%. (Sotkanet.)

Pohjois-Pohjanmaalla aikuiset tupakoivat hieman vähemmän kuin koko maassa keskimäärin. Vuonna 2022 pohjois-pohjanmaalaisista 20-64-vuotiaista tupakoi päivittäin 10,0%, kun vastaava osuus koko maassa oli 11,3%. Vastaavasti 65-vuotta täyttäneistä tupakoi 4,6% (koko maassa 6,2%).

Päihdepalveluiden osalta pääpaino Pohjois-Pohjanmaalla on avopalveluissa, mutta osuus on hieman vähentynyt vuodesta 2019 kuten keskimäärin koko maassakin. Vuonna 2022 asukkaita hoidettiin avopalveluissa Pohjois-Pohjanmaalla 4,2 /1000 asukasta kun koko maassa vastaava luku oli 5,4. Päihdehuollon laitoksissa pohjois-pohjanmaalaisen hoito on myös hieman vähentynyt vuodesta 2019 ja on pienempi kuin koko maassa keskimäärin. Vuonna 2022 päihdehuollon laitoksissa hoidettujen määrä Pohjois-Pohjanmaalla oli 0,3 asiakasta / 1000 asukasta kun koko maassa vastaava luku oli 1,7. (Sotkanet.)

Pohjois-Pohjanmaalla aikuisten alkoholikuolleisuus / 100 000 asukasta on hieman vähentynyt. Vuonna 2020 alkoholikuolleisuus 20 – 64 -vuotiailla oli Pohjois-Pohjanmaalla 28,4 kuolemaa / 100 000 vastaavan ikäistä ja koko maassa 29,8 / 100 000 vastaavan ikäistä. 65-vuotta täyttäneillä alkoholikuolleisuus Pohjois-Pohjanmaalla oli 44,5 kuolemaa / 100 000 vastaavan ikäistä ja koko maassa 56,4 / 100 000 vastaavan ikäistä. (Sotkanet.)

Kyselytulosten perusteella taulukkoon 3 on koottu ehkäisevän päihdetyön rakenteet kunnittain Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialueella huhti-toukokuussa 2023.

Taulukko 3. Ehkäisevän päihdetyön rakenteiden olemassaolo kunnittain Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialueella huhti–toukokuussa 2023.

Kunta	Nimetty ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilö	Ehkäisevästä päihdetyöstä vastaava toimielin ja/tai toimielimen valtuuttama työryhmä	Ehkäisevää päihdetyötä toimeenpaneva monialainen työryhmä	Ehkäisevän päihdetyön sisältävä toiminta-suunnitelma
	Kyllä / Lähes / Ei / Ei vastausta	Kyllä / Ei / EOS / Ei vastausta	Kyllä / Lähes / Ei / EOS / Ei vastausta	Kyllä / Lähes / Ei / Ei vastausta
Alavieska	+ Kyllä	+ Kyllä	+ Kyllä	+ Kyllä

Kunta	Nimetty ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilö	Ehkäisevästä päihdetyöstä vastaava toimielin ja/tai toimielimen valtuuttama työryhmä	Ehkäisevää päihdetyötä toimeenpaneva monialainen työryhmä	Ehkäisevän päihdetyön sisältävä toiminta-suunnitelma
	<i>Kyllä, kunnan oma</i>	<i>Sivistys- ja hyvinvointilautakunta</i>	<i>Hyte-työryhmä</i>	<i>Kunnan oma hyvinvointikertomus ja -suunnitelma. Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma.</i>
Haapajärvi	+ Kyllä <i>Kyllä, kunnan oma</i>	+ Kyllä <i>Kaupunginvaltuusto</i>	+ Kyllä <i>Hyte-työryhmä Nuorten ohjaus- ja palveluverkosto</i>	+ Kyllä <i>Kunnan oma hyvinvointikertomus ja -suunnitelma.</i>
Haapavesi	+ Kyllä <i>Kyllä, kunnan oma</i>	+ Kyllä <i>Hyvinvointilautakunta</i>	+ Kyllä <i>EHKÄPÄ-työryhmä</i>	+ Kyllä <i>Kunnan oma hyvinvointikertomus ja -suunnitelma. Ehkäisevän päihdetyön suunnitelma valmisteilla.</i>
Hailuoto	+ Kyllä <i>Kyllä, kunnan oma</i>	- Ei	- Ei	+ Kyllä <i>Kunnan oma hyvinvointikertomus ja -suunnitelma.</i>
Ii	+ Kyllä <i>Kyllä, kunnan oma</i>	+ Kyllä <i>Hyvinvointilautakunta</i>	+ Kyllä <i>Hyte-työryhmä toimii Ehkäisevän päihdetyön työryhmänä.</i>	+ Kyllä <i>Kunnan oma hyvinvointikertomus ja -suunnitelma.</i>
Kalajoki	- Ei <i>Ei, mutta on suunnitteilla nimetä</i>	- Ei	+ Kyllä <i>Kunnan hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen ryhmä</i>	+ Kyllä <i>Kunnan oma hyvinvointikertomus ja -suunnitelma. Turvallisuus-suunnitelma.</i>

Kunta	Nimetty ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilö	Ehkäisevästä päihdetyöstä vastaava toimielin ja/tai toimielimen valtuuttama työryhmä	Ehkäisevää päihdetyötä toimeenpaneva monialainen työryhmä	Ehkäisevän päihdetyön sisältävä toiminta -suunnitelma
Kempele	+ Kyllä Kyllä, kunnan oma	- Ei	+ Kyllä EPT- työryhmä	+ Kyllä Kunnan oma ept-suunnitelma tai vastaava. Kunnan oma hyvinvointikertomus ja -suunnitelma. Hyvän Kasvun Ohjelma.
Kuusamo	+/- Lähes Kyllä, kunnassa toimii yhdyshenkilö, mutta ei virallisesti nimettynä	- Ei	- En osaa sanoa	+ Kyllä Kunnan oma ept-suunnitelma tai vastaava. Kunnan oma hyvinvointikertomus ja -suunnitelma.
Kärsämäki	+/- Lähes Kyllä, kunnassa toimii yhdyshenkilö, mutta ei virallisesti nimettynä	- Ei	- Ei	+ Kyllä Kunnan oma hyvinvointikertomus ja -suunnitelma.
Liminka	+ Kyllä Kyllä, kunnan oma	+ Kyllä Kunnanhallitus	+/- Lähes LNP-ryhmä (lapset, nuoret, perheet) moniammatillinen ryhmä.	+ Kyllä Kunnan oma hyvinvointikertomus ja -suunnitelma.
Lumijoki	- Ei Ei, mutta on suunnitteilla nimetä	- Ei	- Ei	+ Kyllä Kunnan oma hyvinvointikertomus ja -suunnitelma.

Kunta	Nimetty ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilö	Ehkäisevästä päihdetyöstä vastaava toimielin ja/tai toimielimen valtuuttama työryhmä	Ehkäisevää päihdetyötä toimeenpaneva monialainen työryhmä	Ehkäisevän päihdetyön sisältävä toiminta -suunnitelma
Merijärvi	+ Kyllä <i>Kyllä, kunnan oma</i>	+ Kyllä <i>Kunnanhallitus</i>	- Ei	- Ei
Muhos	+ Kyllä <i>Kyllä, kunnan oma</i>	+ Kyllä <i>Hyvinvointi- ja vapaa-aikalautakunta</i>	+ Kyllä <i>Päihdetyöryhmä</i>	+ Kyllä <i>Kunnan oma ept-suunnitelma tai vastaava.</i>
Nivala	+ Kyllä <i>Kyllä, kunnan oma</i>	+ Kyllä <i>Hyvinvointilautakunta</i>	+ Kyllä <i>Monialainen ehkäisevän päihdetyön työryhmä</i>	+ Kyllä <i>Kunnan oma ept-suunnitelma tai vastaava. Kunnan oma hyvinvointikertomus ja -suunnitelma</i>
Oulainen	- Ei <i>Ei, mutta on suunnitteilla nimetä</i>	+ Kyllä <i>Kaupungin-hallitus</i>	+ Kyllä <i>Hyte-ryhmä</i>	+ Kyllä <i>Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma. Hyvinvointikertomus ja -suunnitelma</i>
Oulu	+ Kyllä <i>Kyllä, kunnan oma</i>	+ Kyllä <i>Hyvinvointi-, kulttuuri- ja liikuntalautakunta</i>	+ Kyllä <i>Hyte ohjausryhmä -työryhmä</i>	+ Kyllä <i>Kunnan oma hyvinvointikertomus ja -suunnitelma. Hyvinvointisuunnitelmaan on kirjattu, että ept ohjelma laaditaan tälle valtuustokaudelle</i>
Pudasjärvi	+/- Lähes <i>Kyllä, kunnassa toimii yhdyshenkilö, mutta ei</i>	+ Kyllä <i>Hyvinvointivaliokunta</i>	+ Kyllä <i>Hyte-työryhmä</i>	+/- Lähes <i>Oulunkaaren ja kuntien lasten ja nuorten hyvinvointisuunni-</i>

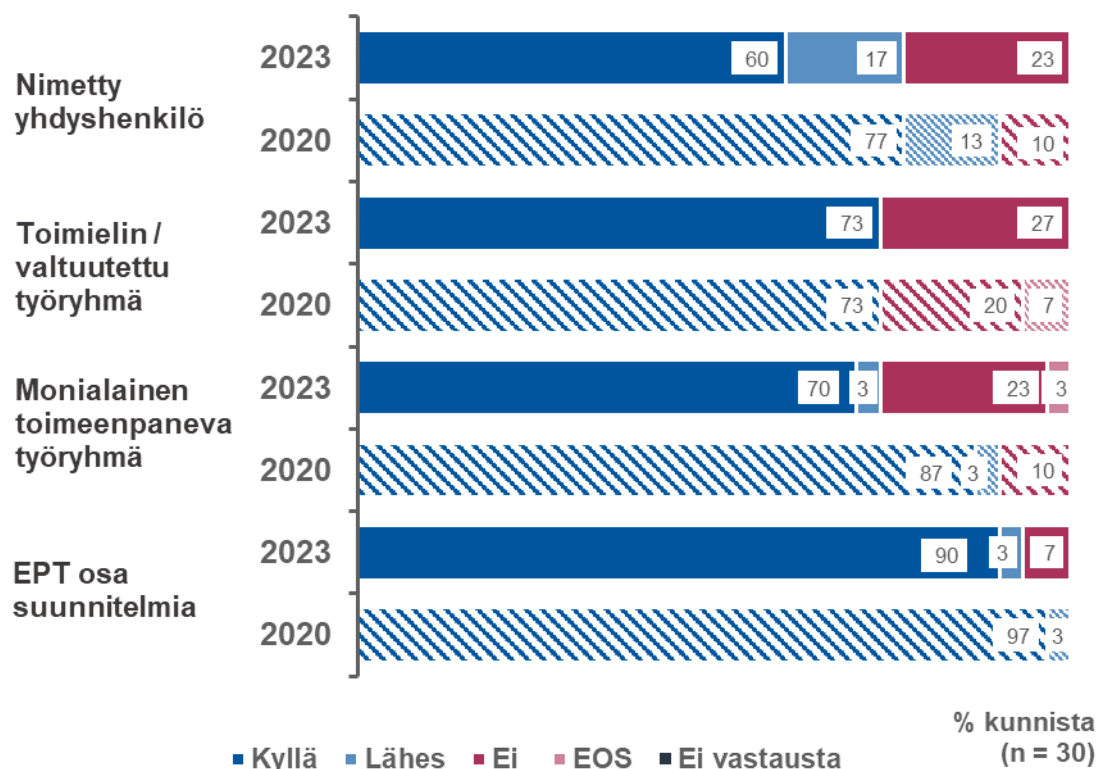
Kunta	Nimetty ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilö	Ehkäisevästä päihdetyöstä vastaava toimielin ja/tai toimielimen valtuuttama työryhmä	Ehkäisevää päihdetyötä toimeenpaneva monialainen työryhmä	Ehkäisevän päihdetyön sisältävä toiminta -suunnitelma
	<i>virallisesti nimettynä</i>			<i>telma 2020-2023. Hyvinvointikertomus ja -suunnitelma valmisteilla.</i>
Pyhäjoki	- Ei	+ Kyllä <i>Sivistyslautakunta</i>	- Ei	- Ei
Pyhäjärvi	+ Kyllä <i>Kyllä, kunnan oma</i>	+ Kyllä <i>Hyvinvointilautakunta</i>	+ Kyllä <i>Toimielimen valtuuttamana kunnan EPT -työryhmä, HYTE/LAPE työryhmä</i>	+ Kyllä <i>Kunnan oma ept-suunnitelma tai vastaava. Kunnan oma hyvinvointikertomus ja -suunnitelma.</i>
Pyhäntä	+ Kyllä <i>Kyllä, kunnan oma</i>	+ Kyllä <i>Kunnanhallitus</i>	+ Kyllä <i>Toimielimen valtuuttamana kunnan HYTE</i>	+ Kyllä <i>Kunnan oma hyvinvointikertomus ja -suunnitelma. Ehkäisevän päihdetyön suunnitelma valmisteilla.</i>
Raahe	+/- Lähes <i>Kyllä, kunnassa toimii yhdyshenkilö, mutta ei virallisesti nimettynä</i>	- Ei	- Ei	+ Kyllä <i>Kunnan oma hyvinvointikertomus ja -suunnitelma.</i>
Reisjärvi	+/- Lähes <i>Kyllä, kunnassa toimii yhdyshenkilö, mutta ei</i>	+ Kyllä <i>Kunnanhallitus</i>	+ Kyllä <i>Toimielimen valtuuttamana kunnan HYTE-työryhmä</i>	+ Kyllä <i>Kunnan oma hyvinvointikertomus ja -suunnitelma.</i>

Kunta	Nimetty ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilö	Ehkäisevästä päihdetyöstä vastaava toimielin ja/tai toimielimen valtuuttama työryhmä	Ehkäisevää päihdetyötä toimeenpaneva monialainen työryhmä	Ehkäisevän päihdetyön sisältävä toiminta -suunnitelma
	<i>virallisesti nimettynä</i>			
Sievi	+ Kyllä <i>Kyllä, kunnan oma</i>	+ Kyllä <i>Hyvinvointi lautakunta</i>	+ Kyllä <i>Neljä elämänvaihe-työryhmää</i>	+ Kyllä <i>Kunnan oma ept-suunnitelma tai vastaava. Hyvinvointikertomus ja -suunnitelma valmisteilla.</i>
Siikajoki	- Ei	+ Kyllä <i>Kunnanhallitus</i>	+ Kyllä <i>Hyte-työryhmä</i>	+ Kyllä <i>Raahan seutukunnan laaja hyvinvointikertomus ja -suunnitelma 2021-2025.</i>
Siikalatva	+ Kyllä <i>Kyllä, kunnan oma</i>	+ Kyllä <i>Kunnanhallituksen valtuuttama Ehkäisevän päihdetyön työryhmä, EHKÄPÄ</i>	+ Kyllä <i>Ehkäisevän päihdetyön työryhmä, EHKÄPÄ</i>	+ Kyllä <i>Kunnan oma hyvinvointikertomus ja -suunnitelma.</i>
Taivalkoski	- Ei	- Ei	- Ei	+ Kyllä <i>Kunnan oma hyvinvointikertomus ja -suunnitelma.</i>
Tyrnävä	- Ei <i>Ei, mutta on suunnitteilla nimetä</i>	+ Kyllä <i>Kunnanhallitus</i>	+ Kyllä <i>Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen työryhmä</i>	+ Kyllä <i>Kunnan oma hyvinvointikertomus ja -suunnitelma.</i>
Utajärvi	+ Kyllä	+ Kyllä <i>Hyvinvointi-</i>	+ Kyllä <i>HYTE-ryhmä</i>	+ Kyllä

Kunta	Nimetty ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilö	Ehkäisevästä päihdetyöstä vastaava toimielin ja/tai toimielimen valtuuttama työryhmä	Ehkäisevää päihdetyötä toimeenpaneva monialainen työryhmä	Ehkäisevän päihdetyön sisältävä toiminta -suunnitelma
	<i>Kyllä, kunnan oma</i>	<i>valiokunta</i>		<i>Kunnan oma hyvinvointikertomus ja -suunnitelma.</i>
Vaala	+ Kyllä <i>Kyllä, kunnan oma</i>	+ Kyllä <i>Hyvinvointilautakunta</i>	+ Kyllä <i>Ehkäisevän päihdetyön työryhmä</i>	+ Kyllä <i>Kunnan oma ept-suunnitelma tai vastaava. Kunnan oma hyvinvointikertomus ja -suunnitelma.</i>
Ylivieska	+ Kyllä <i>Kyllä, kunnan oma</i>	+ Kyllä <i>Hyvinvointilautakunta</i>	+ Kyllä <i>HYTE-työryhmä</i>	+ Kyllä <i>Kunnan oma hyvinvointikertomus ja -suunnitelma.</i>
Yhteensä	Kyllä: 18 kpl Ei: 7 kpl Lähes: 5 kpl Ei vastausta: 0 kpl	Kyllä: 22 kpl Ei: 8 kpl Lähes: 0 kpl EOS: 0 kpl Ei vastausta: 0 kpl	Kyllä: 21 kpl Ei: 7 kpl Lähes: 1 kpl EOS: 1 kpl Ei vastausta: 0 kpl	Kyllä: 27 kpl Ei: 2 kpl Lähes: 1 kpl EOS: 0 kpl Ei vastausta: 0 kpl

Kyselytulosten perusteella kuvioon 2 on koottu ehkäisevän päihdetyön rakenteet Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialueen kunnissa huhti-toukokuussa 2023 ja vertailtu tuloksia vuoden 2020 kyselyyn.

Kuvio 2. Ehkäisevän päihdetyön rakenteet Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialueen kunnissa vuosina 2020 ja 2023 (% , n = 30).

Ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilö on Pohjois-Pohjanmaalla 23 kunnassa (77%)(n=30). (Kuvio 2.) Alavieskassa, Haapajärvellä, Haapavedellä, Hailuodossa, Iissä, Kempeleessä, Limingassa, Merijärvellä, Muhoksella, Nivalassa, Oulussa, Pyhäjärvellä, Pyhännällä, Sievissä, Siikalatvalla, Utajärvellä, Vaalassa ja Ylivieskassa (18 kuntaa, 60%) ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilö on nimetty virallisesti, mutta Kuusamossa, Käsämäellä, Pudasjärvellä, Raahessa ja Reisjärvellä virallinen nimitys puttuu (5 kuntaa, 17%). Seitsemän kuntaa (Kalajoki, Lumijoki, Oulainen, Pyhäjoki, Siikajoki, Taivalkoski ja Tyrnävä) ilmoittivat, että ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilöä ei ole nimetty (20%). Kalajoella, Lumijoella ja Oulaisissa nimeäminen on suunnitteilla. (Taulukko 3.) Vuoden 2020 kyselyyn verrattuna tilanne on huonontunut, sillä tuolloin yhdyshenkilö oli nimetty 27 kunnassa (90%). Virallisesti yhdyshenkilö oli nimetty 23 kunnassa (77%) ja virallinen nimitys puuttui neljästä kunnasta (13%).

Ehkäisevästä päihdetyöstä vastaava toimielin tai toimielimen valtuuttama monialainen työryhmä Pohjois-Pohjanmaalla on nimetty 22 kunnassa (73 %). Vastaavaa toimielintä ei ole nimetty kahdeksassa kunnassa (27%). (Kuvio 2.) Kahdeksassa kunnassa (27%) vastaavana toimielimenä toimii kunnanhallitus, 12 kunnassa (40%) jokin lautakunta, kahdessa kunnassa (7%) valiokunta ja yhdessä kunnassa (3%) kaupunginvaltuusto. (Taulukko 3.) Vuoden 2020 kyselyyn verrattuna tilanne on pysynyt samana, sillä myös tuolloin vastaava toimielin oli nimetty 22 kunnassa (73%) ja toimielin puuttui kahdeksasta kunnasta (27%). Lumijoelta puuttui vastaava toimielin sekä vuonna 2020 että vuonna 2023. Muut seitsemän kuntaa ilman vastaavaa toimielintä olivat eri

kuntia vuoden 2020 ja 2023 kyselyissä. Tilanne oli parantunut Limingan, Merijärven, Muhoksen, Oulaisten, Oulun, Puuhäjoen ja Siikajoen kunnissa, joissa toimielin oli nimetty vuoden 2023 kyselyn mukaan. Tilanne oli huonontunut Hailuodon, Kalajoen, Kempeleen, Kuusamon, Kärsämäen, Raahen ja Taivalkosken kunnissa, joissa ehkäisevästä päihdetyöstä vastaavaa toimielintä ei enää ollut keväällä 2023.

Ehkäisevää päihdetyötä käytännössä toimeenpaneva monialainen työryhmä, joka kattaa kaikki ikäryhmät on 21 kunnassa (70 %), mutta työryhmä puuttuu seitsemästä kunnasta (23%). Yhdessä kunnassa työryhmän toiminta ei kata kaikkia ikäryhmiä ja yksi kunta ei osannut sanoa, toimiiko kunnassa ehkäisevää päihdetyötä käytännössä toimeenpanevaa monialaista työryhmää. Kunnan Hyte-ryhmä toimii 12 kunnassa (40%) ehkäisevää päihdetyötä toimeenpanevana työryhmänä, näistä kahdessa kunnassa toimielimen valtuuttamana. Erillinen ehkäisevän päihdetyön työryhmä on kahdeksassa kunnassa (27%), joista yksi on toimielimen valtuuttama. Sievissä neljä elämänvaihtotyöryhmää toimii ept:tä käytännössä toimeenpaneviana työryhminä. (Taulukko 3.) Vuoden 2020 kyselyyn verrattuna tilanne on huonontunut, sillä tuolloin ehkäisevää päihdetyötä käytännössä toimeenpaneva monialainen työryhmä toimi 26 kunnassa (87%).

Ehkäisevän päihdetyön sisältävä toimintasuunnitelma, joka sisältää kaikki ikäryhmät, on 27 kunnassa (90 %). Merijärvellä ja Pyhäjoella (2 kuntaa, 7%) ehkäisevän päihdetyön sisältävää toimintasuunnitelmaa ei ole ja Pudasjärvellä toimintasuunnitelma ei sisällä kaikkia ikäryhmiä. Ehkäisevän päihdetyön toimintasuunnitelma sisältyy joko yhteen tai useampaan eri suunnitelmaan. Seitsemässä kunnassa (23%) on oma ehkäisevän päihdetyön suunnitelma. Kunnan oma hyvinvointikertomus ja -suunnitelma, johon ehkäisevä päihdetyö sisältyy, on 23 kunnassa (77%) sekä yhdessä kunnassa (3%) seudullinen hyvinvointikertomus- ja suunnitelma. Kaksi kuntaa (7%) ilmoitti, että kunnan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma sisältää ehkäisevän päihdetyön. Yhdessä kunnassa on myös turvallisuussuunnitelma, yhdessä kunnassa Hyvän Kasvun Ohjelma ja yhdessä kunnassa seudullinen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma. (Taulukko 3.) Vuoden 2020 kyselyyn verrattuna tilanne on huonontunut, sillä tuolloin ehkäisevän päihdetyön sisältävä toimintasuunnitelma oli 29 kunnassa (97%). Vuonna 2020 Muhoksen ehkäisevän päihdetyön toimintasuunnitelma ei sisältänyt kaikkia ikäryhmiä.

4.3 Yhteenveto ja johtopäätökset arvioinnista

Kyselyn perusteella lakisääteisen ehkäisevän päihdetyön järjestämisessä Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialueen kunnissa on tapahtunut monin osin heikennystä, kun taas Kainuussa tilanne on monin osin parantunut vuoteen 2020 verrattuna. Pohjois-Pohjanmaalla heikennystä on tapahtunut kuntien ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilöiden, ehkäisevää päihdetyötä käytännössä toimeenpaneva monialainen työryhmien ja ehkäisevän päihdetyön sisältävien toimintasuunnitelmien määrässä. Kainuussa heikennystä on tapahtunut vain ehkäisevää päihdetyötä käytännössä toimeenpaneva monialainen työryhmien osalta, sillä Puolangalla työryhmän toiminta ei kata kaikkia ikäryhmiä.

Merkittävänä heikentävänä kehitykseen vaikuttavana tekijänä on ollut vuoden 2023 alussa voimaan tullut sote-uudistus, jossa sosiaali- ja terveyspalvelut siirtyivät kunnilta hyvinvointialueiden järjestämisvastuulle. Joissain kunnissa ehkäisevästä päihdetyöstä vastaavana toimielimenä oli ollut esim. sosiaali- ja terveyslautakunta tai perusturvalautakunta, jotka vuoden 2023 alussa lakkautuivat ja tilalle tuli nimetä uusi vastaava toimielin. Samoin kunnan yhdyshenkilö on voinut olla sosiaali- ja terveydenhuollosta ja tilalle on täynynyt nimetä uusi yhdyshenkilö. Osin nämä muutokset ovat vielä kesken ja myös yhteistyö uusien hyvinvointialueiden kanssa on vasta muotoutumassa. Kainuussa muutos ei ollut niin suuri, sillä ennen vuotta 2023 Kainuun sote tuotti kaikki julkiset sosiaali- ja terveyspalvelut seitsemän jäsenkansa alueella. Lisäksi Puolanka oli kuntayhtymän osajäsen.

Pohjois-Pohjanmaalla kuntien ehkäisevästä päihdetyöstä vastaavan toimielin tai toimielimen valtuuttaman monialaisen työryhmän nimeäminen on pysynyt ennallaan ja on keskimäärin lähellä maan keskitasoa. Tilanne on kuitenkin vaihdellut eri kuntien osalta verrattuna vuoteen 2020, osassa huonontunut ja osassa parantunut. Kainuussa ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilö on kaikissa kunnissa, kuten oli vuonna 2020, mutta nyt virallisia nimityksiä on yksi enemmän. Ehkäisevästä päihdetyöstä vastaava toimielin tai toimielimen valtuuttama monialainen työryhmä toimii jokaisessa Kainuun kunnassa ja tilanne on parantunut vuodesta 2020. Ehkäisevän päihdetyön sisältävä toimintasuunnitelma on kaikissa Kainuun kahdeksassa kunnassa, kun se vuonna 2020 oli seitsemässä kunnassa.

Pohjois-Suomen aluehallintoviraston alueella ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilötilanne on huonompi kuin koko maassa keskimäärin. Aluehallintoviraston toimialueen kunnissa virallisesti nimettyjä yhdyshenkilöitä on 63%:ssa kuntia, kun koko maassa vastaava määrä on 80% (ero -17%). Ilman virallista nimitystä toimivia yhdyshenkilöitä aluehallintoviraston alueella on 21%:ssa kuntia, kun koko maassa vastaava luku on 13%. Vähennystä on tapahtunut Pohjois-Pohjanmaalla, mutta Kainuussa tilanne on pysynyt ennallaan. Vuonna 2020 Pohjois-Suomen aluehallintoviraston toimialueen kuntien ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilötilanne oli lähempänä maan keskitasoa (ero -4%).

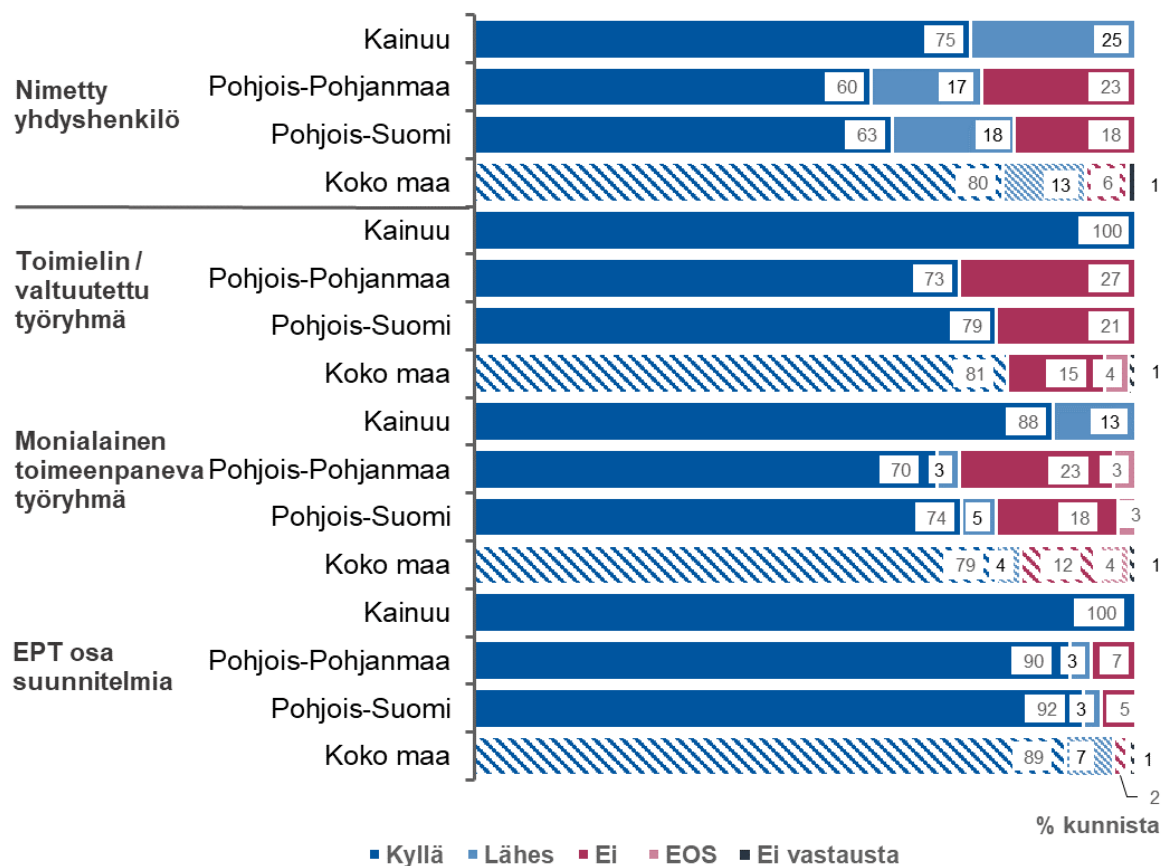
Pohjois-Suomen aluehallintoviraston toimialueella kuntien ehkäisevästä päihdetyöstä vastaavan toimielin tai toimielimen valtuuttaman monialaisen työryhmän nimeäminen on lähellä maan keskitasoa. Edellä mainittu vastaava toimielin tai toimielimen valtuuttama monialainen työryhmä on nimettyä 79%:ssa Pohjois-Suomen aluehallintoviraston toimialueen kunnista. Koko maassa vastaava luku on 80%. Kainuussa kaikissa kunnissa on ehkäisevästä päihdetyöstä vastaava toimielin tai toimielimen valtuuttama monialainen työryhmä. Vuonna 2020 Pohjois-Suomen aluehallintoviraston toimialueen kuntien ehkäisevän päihdetyön tilanne oli myös lähellä maan keskitasoa (-1%).

Ehkäisevää päihdetyötä käytännössä toimeenpaneva monialainen työryhmä on 74%:ssa Pohjois-Suomen aluehallintoviraston toimialueen kunnista. Määrä on

hieman alle maan keskitason, sillä koko maassa vastaava luku on 79%. Kainuussa tilanne on parempi, sillä siellä työryhmä toimii 88%:ssa kuntia. Tilanne on huonontunut huomattavasti vuodesta 2020, jolloin monialainen työryhmä toimi alueellamme 95%:ssa kuntia ja oli yli maan keskitason.

Ehkäisevän päihdetyön sisältävä toimintasuunnitelma on 92%:ssa Pohjois-Suomen aluehallintoviraston toimialueen kunnista. Määrä on hieman parempi kuin koko maassa keskimäärin, sillä koko maan luku on 90%. Kainuun kaikissa kunnissa (100%) on ehkäisevän päihdetyön toimintasuunnitelma ja Pohjois-Pohjanmaalla maan keskitasoa (90%). Toimintasuunnitelmien määrä on kuitenkin laskenut vuodesta 2020, jolloin niitä alueellamme oli 95%:ssa kuntia ja sama luku 95% oli koko maassakin.

Kuvio 3. Ehkäisevän päihdetyön rakenteet Pohjois-Suomen aluehallintoviraston toimialueella ja sen hyvinvointialueilla sekä koko maassa vuonna 2023 (% kunnista).

5 Suositukset kunnille ehkäisevään päihdetyöhön

Kunnilla on lakisääteinen vastuu ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä, jonka menestyksellistä hoitamista tässäkin kyselyssä kartoitetut rakenteet tukevat. Idea on, että toimivien rakenteiden tukemalla työllä voidaan myöskin saavuttaa tuloksia, eli lisätä kuntalaisten hyvinvointia ja terveyttä ehkäisemällä ja vähentämällä alkoholin, tupakka- ja nikotiinituotteiden ja huumeiden käyttöä ja rahapelaamista sekä niistä aiheutuvia moninaisia haittoja. Näin voidaan myös saavuttaa säästöjä. Näistä ilmiöistä (pl. rahapelaaminen) aiheutuu vuosittain vähintään 1,5 miljardin euron välittömät haittakustannukset yhteiskunnalle (Koskinen & Virtanen 2023; Koskinen & Virtanen 2022). Ehkäisevä päihdetyö tarjoaa toimivaksi todettuja keinoja tilanteen muuttamiseen (ks. esim. STM 2015; Markkula ym. 2021; EMCDDA 2019; Babor ym. 2022). Eritoten kuntien avuksi on koottu Ehkäisevä päihdetyö – opas kunnille ja hyvinvointialueilla - julkaisu (Markkula ym. 2022).

Kukin voi arvioida oman kuntansa ehkäisevän päihdetyön rakenteiden toimivuutta ja työn sisällön vaikuttavuutta ja laadukkuutta sekä saada vinkkejä työn kehittämiseen seuraavien kohtien avulla:

Kuntien suunnitelmallista johtamista ja toimintaa tukevat rakenteet

- ✓ Ehkäisevästä päihdetyöstä vastaava **toimielin** johtaa tehtävää työtä tilannetietoon nojaten, arvioi sitä säännöllisesti sekä mahdollistaa tarvittavan toiminnan varmistamalla siihen resurssit.
- ✓ **Monialainen työryhmä** seuraa päihde-, tupakka- ja rahapelitilannetta, kokoaa yhteen olennaisten yhteistyökumppanien (kunnan eri hallinnonalat, hyvinvointialue, poliisi, alkoholi- ja tupakkavalvonta, järjestöt, elinkeinoelämä) asiantuntemuksen sekä suunnitelmaan nojaten toimeenpanee ehkäisevää päihdetyötä kaikissa ikäryhmissä haavoittuvia ryhmiä unohtamatta raportoiden siitä säännöllisesti toimielimelle.
- ✓ Toimijoita ja toimintaa yhteensaattavalla **ehkäisevää päihdetyötä koordinoivalla yhdyshenkilöllä** on selkeä tehtäväkuva ja tarpeita vastaavasti varattu resursseja työhön.
- ✓ **Kunnan hyvinvointikertomus ja -suunnitelma** kattaa myös ehkäisevän päihdetyön perustuen kunnan päihde-, tupakka- ja rahapelitilanteeseen, jonka pohjalta asetetaan tavoitteet ja yhdessä eri kumppanien kanssa edistettävät toimet aikatauluineen.
- ✓ Kunnan eri toimintaa ohjaavien suunnitelmien ehkäisevää päihdetyötä koskevat linjaukset, kuten myös hyvinvointialueen ehkäisevää päihdetyötä ohjaavien suunnitelmien sisällöt on sovitettu yhteen.

Perusta vaikuttavalle ehkäisevälle päihdetyölle

- ✓ Kunnassa tehtävää ehkäisevää päihdetyötä sekä eri-ikäisten kuntalaisten päihteiden ja tupakka- ja nikotiinituotteiden käyttöä ja rahapelaamisen ja niistä aiheutuvien haittojen yleisyyttä **seurataan** ja siitä **raportoidaan säännöllisesti** päättäjille ja kuntalaisille suojaavia ja riskitekijöitä ja haavoittuvien ryhmien näkökulmaa unohtamatta (ks. THL, Sotkanet: Kunnan ja alueen päihdeavainindikaattorit).

- √ Kunnassa edistettäväksi toimiksi on valittu ensisijaisesti sellaiset, jotka ovat **tutkitusti vaikuttavia** ja joiden **toimivuudesta** on hyviä kokemuksia.
- √ **Eri hallinnonalat ja toimijat** on sitoutettu toteuttamaan ja seuraamaan ehkäisevää päihdetyötä ohjaaviin suunnitelmiin valittuja toimia.
- √ **Eri ikäryhmät, haavoittuvat ryhmät ja eri elämäntilanteet** on huomioitu ehkäisevää päihdetyötä ohjaavissa suunnitelmissa.
- √ **Kuntalaisten osallisuutta** vahvistetaan ehkäisevässä päihdetyössä, sen tietoperustan vahvistamisessa, suunnittelussa ja kehittämisessä (esim. asukasraadit, kokemusasiantuntijatoiminta, turvallisuuskävelyt), siihen liittyvässä päätöksenteossa (esim. anniskeluluvista annettavat lausunnot, päätösten vaikutusten arviointi ennalta) sekä toimeenpanossa (esim. naapuruston vanhempien yhteiset pelisäännöt, ravintoloiden asiakasarvioinnit).
- √ Päihde-, tupakka- ja rahapelihaittoja ja niiden vähentämistä koskevaa **tietoa** tarjotaan monikanavaisesti niin yksilöille kuin koko väestöllekin.
- √ **Viestinnässä** nojataan tietoon, eettisiin periaatteisiin, huomioidaan kohderyhmä kehittämällä sisältöä sen kanssa yhteistyössä sekä vältetään moralisointia ja pelottelua.
- √ Päihde- ja riippuvuusilmiöön liittyvää **stigmaa** vähennetään moninaisin toimin (ks. Strand ym. 2023).
- √ **Osaavista ammattilaisista** pidetään huolta: osaamista johdetaan, eri hallinnonalojen ehkäisevän päihdetyön osaamistarpeita seurataan suunnitelmallisesti ja toimivien mallien käyttöönottoa tuetaan koulutuksin (vrt. esim. Rautava ym. 2023).

Yhteisöjen arkeen toimivat käytännöt

- √ Poliittisessa päätöksenteossa on edistetty **julkisten tilojen ja kunnan tilaisuuksien** päihteettömyyttä, savuttomuutta tai nikotiinittomuutta ja rahapelaamattomuutta (esim. anniskelun kieltäminen tai rajoittaminen tietyllä alueella, ks. alkoholilaki 1107/2017, 44 §; Savuton kunta -toiminta; harrastetilojen vuokrasopimusten savuttomuus).
- √ Eri-ikäisten ja haavoittuvien ryhmien päihteiden ja tupakka- ja nikotiinituotteiden käytön ja rahapelaamisen **puheeksiottamista ja niihin liittyvää varhaista tukea** edistetään, tuetaan ja seurataan luomalla eri toimijoiden yhteiset käytännöt (ks. THL: www.thl.fi/puheeksiotto).
- √ **Eri ikäisten lasten vanhemmuuden tukemiseen** on luotu yhteiset käytännöt yhteistyössä hyvinvointialueen kanssa.
- √ Eri-ikäisten ja haavoittuvissa tilanteissa elävien ihmisten tavoittamiseksi on käytössä soveltuvia **etsivän ja löytävän työn menetelmiä**.
- √ **Varhaiskasvatuksessa** on käytössä lapsen vanhemman päihteiden käytön vuoksi heränneen huolen puheeksi ottamiseksi yhteinen toimintatapa, joka perustuu kunnioittavuuteen ja luottamuksellisuuteen sekä sujuvaan yhteistyöhön lastensuojelun kanssa (ks. esim. Markkula ym. 2018).
- √ **Kouluissa ja oppilaitoksissa** ehkäisevä päihdetyö on huomioitu kokonaisvaltaisesti osana arkea (johtaminen, yhteisöllinen ja yksilöllinen opiskeluhoito, päihdekasvatus, opintojen tuki, huoltajien ja oppilaiden /

opiskelijoiden osallisuus, laaja-alainen yhteistyö) (ks. THL, Ehkäisevä päihdetyö kouluissa ja oppilaitoksissa -verkkosivut; THL 2023a; THL 2023b; Hietanen-Peltola & Korpilahti 2015).

- ✓ **Nuorisotyössä ja muissa eri-ikäisten vapaa-ajan ympäristöissä** tuetaan monipuolisesti nuorten päihdeettömyyttä, savuttomuutta ja rahapelaamattomuutta vahvistaen suojaavia tekijöitä ja elämänhallintataitoja, ottamalla käyttöön käytön puheeksiottoon mallin sekä tukemalla tarvittaessa varhain (ks. Markkula ym. 2022; EHYT: Nuorisoalan osaamiskeskukset > Materiaalia nuorisoalan ammattilaisille).
- ✓ Kunnan **työpaikoilla** päihdeohjelma on ajantasainen ja kattaa päihde-, tupakka- ja rahapelihaittojen ehkäisyn, puheeksioton ja tuen piiriin ohjauksen sekä kunta kannustaa muita työnantajia päihdeohjelmien käyttöönottoon (ks. lisää Akava ym. 2015; Työturvallisuuskeskus 2021; Työterveyslaitos 2021; A-klinikkasäätiö, Ota puheeksi päihdeet työpaikalla -verkkokurssi; Markkula ym. 2022).
- ✓ Saatavuuden sääntelyyn nojaavaa yhteisölähtöistä **Pakka-toimintamallia** edistetään laadukkaasti (ks. Fors ym. 2013; THL 2017c; THL: www.pakka.fi; THL, Pakka-verkkokoulu).

Yhdessä enemmän

- ✓ Keskeiset yhteistyökumppanit on kartoitettu ja sitoutettu mukaan ehkäisevään päihdetyöhön ja luotu yhteistyölle toimivat rakenteet (esim. monialainen työryhmä, toimintasuunnitelman tavoitteet ja toimet).
- ✓ Hyvinvointialueen kanssa tehtävää ehkäisevää päihdetyötä sovitetaan yhteen sopimalla vastuista, keskeisistä yhdyspinnoista, yhteisistä tavoitteista ja toimista (esim. HYTE-neuvottelut, alueellinen hyvinvointisuunnitelma tai EPT-suunnitelma).
- ✓ Ehkäisevää päihdetyötä toteuttavien järjestöjen ja muiden toimijoiden työtä tuetaan (esim. tilat, kohtaamispaikat ja avustukset) ja hyödynnetään niiden asiantuntemusta aktiivisesti yhteistoiminnassa.

Päättäjillä on keskeinen rooli kunnassa tehtävän vaikuttavan ehkäisevän päihdetyön mahdollistajina.

Vinkit päättäjille ehkäisevään päihdetyöhön

- Tunne alueesi päihde-, tupakka- ja rahapelitilanne sekä päihde- ja riippuvuushaittojen ehkäisemiseksi tehtävä työ.
- Varmista, että
 - päihde-, tupakka- ja rahapelitilannetta ja työtä seurataan ja raportoidaan.
 - ehkäisevän päihdetyön johtamisen ja koordinoinnin laatu – nimeä vastuutahot, kokoa ja aktivoi monialaiset verkostot, huolehdi suunnitelmallisuudesta.
 - alueellasi tehtävä ehkäisevä päihdetyö perustuu käytäntöihin, joiden toimivuudesta on luotettavaa tietoa.
 - työn laadukkaalle toteuttamiselle on riittävät resurssit.
 - ehkäisevä päihdetyö toteutuu kaikkien eri ikäryhmien kohdalla, riskiryhmiä unohtamatta.
- Hyödynnä alueeltasi löytyviä voimavaroja, kuten työn kannalta oleellisia verkostoja, osaavia eri alojen ammattilaisia ja hyviä toimintatapoja.
- Nosta kuntalainen ehkäisevän päihdetyön keskiöön – varmista osallisuus esimerkiksi mahdollistamalla järjestöyhteistyö, hyödyntämällä kokemusasiantuntijuutta ja käyttämällä asukas- ja asiakasraateja. (Markkula ym. 2022.)

6 Lopuksi

Hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistäminen ja eriarvoisuuden kaventaminen sekä vaikuttava ehkäisevä päihdetyö tarvitsevat toisiaan.

Niin YK:n kestävän kehityksen tavoitteiden (Agenda 2030) kuin Maailman terveysjärjestö WHO Euroopan United Action for Better Health in Europe -työohjelman (2020–2025) kantavia periaatteita on eriarvoisuuden vähentäminen ja niissä peräänkuulutetaankin toimia, joilla terveyseroja voitaisiin kaventaa. Elintavat, kuten alkoholin ja tupakka- ja nikotiinituotteiden käyttö, on yksi keskeisimpiä tekijöitä, joka selittää yhteiskunnallisen aseman ja terveyden välistä yhteyttä.

Alkoholin aiheuttamat haitat kasautuvat erityisesti alemmille sosioekonomisille ja haavoittuville ryhmille. Esimerkiksi alimmalla tuloryhmällä on selvästi muita korkeampi kuolleisuus alkoholiperäisiin tauteihin ja alkoholimyrkytyksiin. Alkoholikuolleisuus selittää suuresti myös odotettavissa olevia elinajanodotteiden eroja eri tuloryhmien välillä (Probst ym. 2020; Mackenbach ym. 2015).

Myös tupakointi on jakautunut epätasaisesti väestöryhmien kesken aiheuttaen ja ylläpitäen edelleen terveyden eriarvoisuutta. Vaikka tupakointi on vähentynyt pitkällä aikavälillä kaikissa sosioekonomisissa ryhmissä, niin matalammassa sosioekonomisessa asemassa olevat tupakoivat edelleen korkeammassa olevia yleisemmin. On myös näyttöä, että matalammassa asemassa olevat lopettavat tupakoinnin epätodennäköisemmin kuin korkeammassa asemassa olevat. (Ruokolainen 2021.)

Suomalaisten huumeiden kokeilu ja käyttö ovat yleistyneet 1990-luvulta lähtien. Myös huumekuolemat ovat olleet kasvussa, ja kuolleiden keski-ikä on laskenut. (Rönkä ym. 2020; Karjalainen ym. 2023.) Huumeriippuvuus ja huumekuolemat ovat vahvasti yhteydessä sosiaaliseen huono-osaisuuteen. Huono-osaisuus tekee huumeita käyttävistä haavoittuvamman ryhmän, mikä voi lisätä huumeiden käyttöä. Toisaalta mitä riskialttiimpaa huumeiden käyttö ja käyttötavat ovat, sitä enemmän huono-osaisuuden todennäköisyys kasvaa. (Rönkä 2020.)

Vastaavasti rahapelaamiseen on yhdistetty moninaista yhteiskunnallista huono-osaisuutta. Yhteys on havaittu muun muassa rahapelaamisen ja sellaisiin ryhmiin kuulumisen välillä, jotka saivat työttömyysetuutta, sairauspäivärahaa, työkyvyttömyyseläkettä tai/ja toimeentulotukea. Esimerkiksi toimeentulotukea saaneista neljänneksellä oli riskitason pelaamista tai peliongelma. (Latvala ym. 2021.)

Eriarvoisuuteen vaikuttavat monimutkaiset, toisiinsa kietoutuneet tekijät. Esimerkiksi pelkkä alkoholin kulutus tai kulutustapa ei selitä alkoholikuolleisuuden eroja. Eriarvoisuuden vähentäminen vaatiikin kokonaisvaltaista työtä paitsi koko yhteiskunnan, mutta myös yhteisö- ja yksilötasolla. Esimerkiksi näiden tuotteiden saatavuus selittää eroja. Tutkimuksessa havaittiin, että tupakan myyntipaikkoja oli enemmän alueilla, joissa asukkaiden tulotaso oli matalampi (Pätsi ym. 2023). Aiemmin on todettu rahapeliautomaattitiheyden olevan korkeampi niillä postinumeroalueilla, joissa on runsaasti työttömyyttä, paljon pienituloisia ja vähän korkeakoulutettuja (Selin ym. 2018).

Selvää on, että tarvittavien toimien kokonaisuuteen kietoutuu myös laajempi hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistäminen, ja siksi päihde- ja riippuvuushaittojen ehkäisy on tärkeää huomioida osana siihen liittyviä rakenteita ja työtä kunnissa. Kuntien ehkäisevä päihdetyö onkin tiivis osa hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi tehtävää työtä sekä sitä koskevaa suunnittelua ja raportointia (Sote-järjestämislaki 612/2021; EPT-laki 523/2015).

Lakisääteiset rakenteet ajan tasalle.

Ehkäisevän päihdetyön toimintakenttä on muuttunut merkittävästi sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen myötä. Vastuu sosiaali- ja terveystalouden järjestämisestä siirtyi vuoden 2023 alusta hyvinvointialueille. Muutos on ollut suuri ehkäisevän päihdetyönkin näkökulmasta. Monissa kunnissa vastuu ehkäisevästä päihdetyöstä on ennen uudistusta levännyt vahvasti sosiaali- ja terveydenhuollon harteilla (Warpenius & Markkula 2018). Vastuut kunnan ehkäisevässä päihdetyössä onkin pitänyt ratkaista monessa kunnassa vuodenvaihteessa kokonaan uudelleen. Käsillä olevan kyselyn tulokset osoittavat, että työ oli toukokuussa 2023 ollut vielä monessa kunnassa kesken.

Toisaalta monissa kunnissa ratkaisuja on jo tehty. Uudistus tarjoaakin luontaisen mahdollisuuden tarkistaa kunnan aiempien ratkaisujen toimivuus: ovatko rakenteet tukeneet työtä riittävästi? Ovatko valitut menetelmät ja mallit olleet toimivaksi todettuja ja suositeltuja? Onko työn tekeminen ollut mahdollista varatuilla resursseilla? Eri kuntien tekemiä ratkaisuja kannattaakin vertailla, ja rakentaa niiden pohjalta oman kunnan tilanteeseen parhaiten sopiva malli ehkäisevän päihdetyön järjestämiseksi. Se voi tarkoittaa pienissä kunnissa esimerkiksi seudullisia, eli joidenkin kuntien tai kuntaryppäiden yhteisiä ratkaisuja ehkäisevän päihdetyön koordinaattorin, monialaisen työryhmän ja suunnitelman suhteen. Eritoten seudullisia ratkaisuja etsittäessä on kiinnitettävä huomiota siihen, että toimeenpano on riittävää kuntatasolla, eli loppupeleissä nekin vaativat myös kunnan toimintaympäristön aktivoimista viime kädessä. Jatkossa onkin tärkeää huolehtia siitä, että kunnissa on riittävästi asiantuntemusta ja resursseja hallinnonalat ylittävän ja monitoimijaisen työn koordinoimiseen.

Hyvinvointialue aktiivisena kumppanina ja työn tukijana.

Vuoden 2023 alusta voimaantullut ehkäisevän päihdetyön järjestämistä koskevaan lakiin (523/2015) tehdyn muutoksen myötä ehkäisevä päihdetyö kuuluu jatkossa kuntien lisäksi hyvinvointialueille. Vastaava tilanne on hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistämisessä, jonka osa ehkäisevä päihdetyökin on (Sote-järjestämislaki 612/2021).

Hyvinvointialueen vastuulla on sosiaali- ja terveystaloudissa tehtävä ehkäisevä päihdetyö (esim. varhainen tunnistaminen, mini-interventio ja tupakasta vieroitus), ja sen järjestämistä vastuulle kuuluu myös tiedottamisesta, osaamisen vahvistamisesta, toimien yhteensovittamisesta ja asukkaiden osallistamisesta huolehtiminen (EPT-laki 523/2015; ks. terveydenhuoltolaki 1326/2010, 20 §; sosiaalihuoltolaki 1301/2014, 7b §). Hyvinvointialueen tasolla johdetaan ehkäisevää päihdetyötä tiedolla, eli seurataan, arvioidaan ja raportoidaan väestön päihde-, tupakka- ja rahapelitilannetta ja ehkäisevää päihdetyötä sekä suunnitellaan toimia yhteistyössä kumppanien kanssa (Sote-järjestämislaki 612/2021).

Hyvinvointialueille kuuluu myös kuntien tukeminen asiantuntemuksella ehkäisevässä päihdetyössä. Vastaavasti kunta tarjoaa tukeaan hyvinvointialueelle. Tuesta ja sen sisällöistä kuntien ja hyvinvointialueen on sovittava yhdessä esimerkiksi hyvinvointialuetasolta ehkäisevää päihdetyötä ohjaavaa toimintasuunnitelmaa laadittaessa ja siinä onnistumista voi arvioida vuosittaisissa HYTE-neuvotteluissa. Hyvinvointialueen tarjoama tuki voi olla hyvin moninaista (ks. esim. Markkula ym. 2022) ja se voi huomioida alueen kuntien erilaiset tarpeet. Se ei kuitenkaan tarkoita, että hyvinvointialue hoitaisi kuntien lakisääteiset ehkäisevän päihdetyön tehtävät, vaan tuki tulee yhdessä tekemisen kautta, jossa kummallakin on omat roolinsa, mutta tavoite on monesti sama. Käytännön ratkaisut ovat aina hyvinvointialuekohtaisia. Esimerkiksi Pakka-toimintamallissa hyvinvointialueella voi olla hyvinvointialuetasolla toimiva tarjontatyöryhmä, jossa suunnitellaan laajemmat linjaukset alueen kuntien ja yhteistyökumppanien kanssa yhdessä, mutta yhteiset toimet käytännössä toteutetaan kuntien toimesta paikallistasolla. Lisävoimaa saadaan tällöin

useammassa kunnassa samaan aikaan toteutetuista toimista sekä yhteisestä ideoinnista, ja niiden pohjalta hyvinvointialueen tasolla tehdyistä yhteisistä materiaaleista. Kustannukset jaetaan sovitusti.

Luomalla selkeän työnjaon hyvinvointialueen ja kuntien työ tukee toisiaan, ja parhaimmillaan ne pystyvät luomaan aiempaa vaikuttavamman ehkäisevän päihdetyön kokonaisuuden alueelle. Olennaista on pitää mielessä, että hyvinvointialueen järjestämisvastuulla olevat sosiaali- ja terveystalvet eivät voi yksinään ratkaista ehkäisevän päihdetyön kokonaisuutta, vaan tarvitaan työtä kuntalaisten arkiympäristöissä. Tämä työ on kuntien vastuulla. Tarpeen on luoda sujuvat yhdyspinnat esimerkiksi kuntien nuorisotyöstä ja ohjaamotoinnista sosiaali- ja terveydenhuollon palveluihin muun muassa päihteiden käytön varhaisen tuen ja tunnistamisen prosessien toimivuuden varmistamiseksi. Vastaavasti järjestöyhteistyöstä ehkäisevässä päihdetyössä on tarpeen pitää huolta, ja pohtia miten niin kunnat ja hyvinvointialuekin voi sitä osaltaan edistää.

Kun tiedetään kuka johtaa, koordinoi ja yhteen sovittaa ehkäisevää päihdetyötä, mitä kuuluu kenenkin vastuulle, mikä on päihde-, tupakka- ja rahapelitalanne, miten kehittämiskohteisiin ja huoliin tartutaan sekä miten pidetään vahvuuksista huolta myös jatkossa, voidaan saavuttaa tuloksia. Onnistuminen tarkoittaa elinvoimaisia asukkaita, mikä on kaikkien etu.

Lähteet

Akava, Elinkeinoelämän keskusliitto EK, Kirkon työmarkkinalaitos KiT, KT Kuntatyönantajat, Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK, Toimihenkilökeskusjärjestö STTK, Valtion työmarkkinalaitos VTML (2015). Päihdehaitat hallintaan! Suositus päihdeongelmien ennaltaehkäisystä, päihdeasioiden käsittelystä ja hoitoonohjauksesta työpaikoilla.

A-klinikkasäätiö, Ota puheeksi päihteet työpaikalla -verkkokurssi. (Luettu 11.8.2023).

Babor T, Casswell S, Graham K, Huckle T, Livingston M, Österberg E, Rehm J, Room R, Rossow I & Sornpaisarn B (2022). Alcohol: No Ordinary Commodity: Research and public policy (3rd edn). Oxford University Press.

EHYT: Nuorisoalan osaamiskeskukset > Materiaalia nuorisoalan ammattilaisille. (Luettu 11.8.2023).

EMCDDA (2019). European Prevention Curriculum: a handbook for decision-makers, opinion-makers and policy-makers in science-based prevention of substance use. European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction, Publications Office of the European Union.

Fors R, Heimala H, Holmila M, Ilvonen S, Kesänen M, Markkula J, Saunio A-L, Strand T, Tamminen I, Tenkanen T, Warpenius K (2013). Paikallinen alkoholi-, tupakka- ja rahapelihaittojen ehkäisy – Käsikirja yhdessä toteutettavaan Pakka-toimintamalliin. THL, Kide 23/2013.

Hietanen-Peltola M & Korpilahti U (toim.) (2015). Terveellinen, turvallinen ja hyvinvoiva oppilaitos. Opas ympäristön ja yhteisön monialaiseen tarkastamiseen. THL, Ohjaus 7/2015.

Koskinen H & Virtanen S (toim.) (2023). Päihdetilastollinen vuosikirja 2022: Alkoholi ja huumeet. Suomen virallinen tilasto (SVT): SVT_PTVK_2022.

Koskinen H & Virtanen S (2022). Tupakkatilasto 2021. Korkeakouluopiskelijoiden tupakointi vähentynyt, mutta nuuskaaminen lisääntynyt. SVT, THL, Tilastoraportti 40/2022.

Kuntalaki (410/2015).

Laki ehkäisevän päihdetyön järjestämiseksi (523/2015).

Latvala T, Lintonen T, Browne M, Rockloff M & Salonen A (2021). Social disadvantage and gambling severity: a population-based study with register-linkage. European Journal of Public Health, vol 31: 6; 1217-1223.

Mackenbach JP, Kulhanova I, Bopp M, Deboosere P, Eikemo TA, Hoffmann R, Kulik M, Leinsalu M, Martikainen P, Menvielle G, Regidor E, Wojtyniak B, Östegren O, Lundberg O, EURO-GBD-SE Consortium (2015). Variations in the relation between education and cause-specific mortality in 19 European populations: a test of the "fundamental causes" theory of social inequalities in health. *Soc Sci Med* 2015;127:51-62

Markkula J, Fors R, Hamilas M, Heimala H, Kejonen A, Kokkonen T & Tamminen I (2014). Ehkäisevän päihdetyön rakenteet kunnissa 2013 – tietoa laadukkaan toiminnan pohjaksi. THL, Tutkimuksesta tiiviisti 15/2014.

Markkula J, Karlsson N, Ollila H & Strand T (2022). Ehkäisevä päihdetyö: opas kunnille ja hyvinvointialueille. THL, Ohjaus 5/2022.

Markkula J, Kytö S, Hakulinen T & Lindberg P (2018). Lastenneuvola ja varhaiskasvatus lapsen päihteettömän kasvuympäristön tukena. THL, Tiedä ja toimi -kortti 1/2018.

Markkula J & Warpenius K (2017). Ehkäisevän päihdetyön rakenteet kunnissa 2016 - sote- ja maakuntauudistuksen kynnyksellä. THL, Tutkimuksesta tiiviisti 15/2017.

Probst C, Kilian C, Sanchez S, Lange S, Rehm J (2020). The role of alcohol use and drinking patterns in socioeconomic inequalities in mortality: a systematic review. *The Lancet* 2020; 5, 6 E324-E332, June 2020.

Pätsi SM, Toikka A, Ollila H, Ruokolainen O (2023). Tupakan myyntipaikkojen alueelliset ja sosiodemografiset erot. THL, Tutkimuksesta tiiviisti 26/2023.

Rautava E, Talvensuu T & Rantakari M (2023). Mielenterveysosaamisen johtamisen toimintamalli kuntien, hyvinvointialueiden ja järjestöjen johdolle ja esihenkilöille vuorovaikutustyötä tekevien työntekijöiden mielenterveysosaamisen vahvistamiseen. Käsikirja. Yhdessä mielessä – mielenterveysosaaminen paikalliseksi pääomaksi (2021–2023) -hanke.

Ruokolainen O (2021). Socioeconomic differences in the use of tobacco : Finnish population-based studies. *Dissertationes Scholae Doctoralis Ad Sanitatem Investigandam Universitatis Helsinkiensis*.

Rönkä S (2020). Huumekuolleisuus ja huono-osaisuus. Teoksessa Rönkä S & Markkula J (toim.). Huumetilanne Suomessa 2020. THL, Raportti 13.

Rönkä S, Brummer-Korvenkontio H, Gunnar T, Hakkarainen P, Kailanto S, Karjalainen K, Kriikku P, Kuussaari K, Partanen A (2020). Katsaus ajankohtaiseen huumetilanteeseen: Huumeiden käyttö ja haitat ovat kasvaneet 2000-luvulla merkittävästi. THL, Tutkimuksesta tiivistä 33.

Selin J, Raisamo S, Heiskanen M & Toikka A (2018). Onko hajasijoitettujen rahapeliautomaattien suhteellinen määrä suurempi sosioekonomisesti haavoittuvilla asuinalueilla? *Yhteiskuntapolitiikka* 83 (2018):3.

Soikkeli M & Warsell L (toim.) (2013). Laatutähteä kiertämässä. Ehkäisevän päihdetyön laatukäsikirja. THL, Kide 21. Tampere.

Sosiaalihuoltolaki (1301/2014).

Sote-järjestämislaki (612/2021).

STM (2021). Hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistäminen 2030 - valtioneuvoston periaatepäätös. Valtioneuvoston julkaisuja 2021:14.

STM (2015). Ehkäisevän päihdetyön toimintaohjelma. Alkoholi-, huume- ja rahapelihaittojen sekä tupakoinnin vähentäminen. STM:n julkaisuja 2015:19.

Strand T (2011). Ehkäisevä päihdetyö Suomessa 2011 – Missä mennään, minne haluamme? THL, Raportti 37/2011.

Terveydenhuoltolaki (1326/2010).

THL, Alkoholi, tupakka ja riippuvuudet -verkkosivut > Ehkäisevä päihdetyö > Ehkäisevän päihdetyön johtaminen > Päihdeavainindikaattorit.

THL, Alkoholi, tupakka ja riippuvuus -verkkosivut > Ehkäisevä päihdetyö > Puheeksiotto ja mini-interventio: <http://www.thl.fi/puheeksiotto>.

THL, Alkoholi, tupakka ja riippuvuus -verkkosivut > Ehkäisevä päihdetyö > Ehkäisevä päihdetyö kouluissa ja oppilaitoksissa.

THL, Alkoholi, tupakka ja riippuvuudet -verkkosivut > Ehkäisevä päihdetyö > Pakka-toimintamalli ehkäisevään päihdetyöhön: <http://www.thl.fi/pakka>.

THL, Alkoholi, tupakka ja riippuvuudet > Ehkäisevä päihdetyö > Ehkäisevän päihdetyön johtaminen > Ehkäisevän päihdetyön arviointi ja seuranta > Ehkäisevä päihdetyö kunnissa -kysely.

THL, Sotkanet: www.sotkanet.fi > Alkoholi, tupakka ja riippuvuudet > Kunnan ja alueen päihdeavainindikaattorit.

THL, Pakka-verkkokoulu: Pakka-toimintamalli käyntiin ja eläväksi.

THL (2023a). Ehkäisevää päihdetyötä tehdään koulujen ja oppilaitosten arjessa. THL, Tiedä ja toimi.

THL (2023b). Esimerkki vuosikellosta ehkäisevän päihdetyön suunnitteluun - Koulun ja oppilaitoksen ehkäisevä päihdetyö. THL.

THL (2017). Pakka-toimintamalli – Käynnistä toiminta ja varmista laatu. THL, Esite 2017.

Työturvallisuuskeskus (2021). Työpaikan päihdeohjelman rakentaminen. (Luettu 11.8.2023).

Työterveyslaitos (2021). Mielenterveyden työkalupakki, Päihdeohjelmatyökalu. (Luettu 11.8.2023).

Warpenius K (2002). Kuka ottaisi vastuun?: Ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilöverkoston perustamisen arviointi. Raportteja, Stakes: 270.

Warpenius K & Markkula J (2018). Ehkäisevän päihdetyön nykytila ja tulevaisuus kunnissa: Vuoden 2016 kuntakyselyn tuloksia. THL, Raportti 9/2018.

Warpenius K & Markkula J (2020a). Ehkäisevän päihdetyön rakenteet kunnissa ovat vahvistuneet : tuloksia vuosien 2020 ja 2016 kuntakyselyistä. THL, Tutkimuksesta tiiviisti 26/2020.

Warpenius K & Markkula J (2020b). Ehkäisevän päihdetyön sisällöt, toimet ja seuranta kunnissa: vuoden 2020 kuntakyselyn tuloksia. THL, Tutkimuksesta tiiviisti 25/2020.

WHO (2021). European Programme of Work 2020-2025: United Action for Better Health. Copenhagen.

YK, Kestävän kehityksen tavoitteet, Agenda 2030. Verkossa: <https://kestavakehitys.fi/agenda-2030>.

Liite 1. Laki ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä (523/2015)

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §

Julkinen valta huolehtii tämän lain mukaisesti alkoholin, tupakan, huumausaineiden ja muiden päihtymiseen käytettävien aineiden sekä rahapelaamisen aiheuttamien haittojen ehkäisystä yhteistyössä yleishyödyllisten yhteisöjen kanssa.

2 §

Tässä laissa tarkoitetaan:

- 1) päihteellä alkoholipitoisia aineita, huumausaineita sekä päihtymiseen käytettäviä lääkkeitä ja muita aineita;
- 2) ehkäisevällä päihdetyöllä toimintaa, jolla vähennetään päihteiden käyttöä ja päihteiden käytöstä aiheutuvia terveydellisiä, sosiaalisia ja yhteiskunnallisia haittoja.

Mitä tässä laissa säädetään päihteistä, koskee myös tupakkatuotteita ja rahapelaamista.

3 §

Ehkäisevän päihdetyön on perustuttava päihteiden käytön ja siitä aiheutuvien haittojen seurantaan, käytettävissä olevaan tieteelliseen näyttöön ja hyviin käytäntöihin.

Ehkäisevässä päihdetyössä tulee kiinnittää huomiota myös muille kuin päihteiden käyttäjille aiheutuviin haittoihin.

4 §

Sosiaali- ja terveysministeriö johtaa ja Terveiden ja hyvinvoinnin laitos kehittää ja ohjaa ehkäisevää päihdetyötä koko maassa yhteistyössä muiden viranomaisten kanssa.

Aluehallintovirastot ohjaavat toimialueensa ehkäisevää päihdetyötä, suunnittelevat ja kehittävät sitä yhteistyössä muiden viranomaisten ja yhteisöjen kanssa sekä tukevat toimialueensa kuntia ja hyvinvointialueita ehkäisevän päihdetyön toteuttamisessa ja kehittämisessä. (8.7.2022/549)

5 § (8.7.2022/549)

Kunta huolehtii ehkäisevän päihdetyön tarpeen mukaisesta organisoinnista alueellaan ja nimeää ehkäisevän päihdetyön tehtävistä vastaavan toimielimen. Hyvinvointialue tukee alueensa kuntia ehkäisevän päihdetyön toteuttamisessa ja kehittämisessä ja huolehtii 2 momentissa tarkoitetuista ehkäisevän päihdetyön tehtävistä sosiaali- ja terveydenhuollon palveluissa.

Kunnan toimielimen ja hyvinvointialueen tehtävänä on:

- 1) huolehtia alueensa päihdeolojen seurannasta ja niitä koskevasta tiedotuksesta;

2) huolehtia siitä, että päihdehaittoja ja niiden vähentämistä koskevaa tietoa tarjotaan yksityisille henkilöille ja koko väestölle;

3) lisätä ja tukea päihdehaittoja ehkäisevien toimien osaamista kaikissa tehtävissään;

4) esittää ja edistää ehkäisevän päihdetyön toimia hallinnossaan, kunnassa erityisesti sivistys-, liikunta- ja nuorisotoimissa sekä elinkeinotoimissa;

5) huolehtia siitä, että 1–4 kohdassa tarkoitetut toimet sovitetaan yhteen kunnan ja hyvinvointialueen yhteistyössä sekä poliisin, alkoholilain (1102/2017) ja tupakkalain (549/2016) noudattamisen valvonnasta vastaavien viranomaisten, elinkeinoelämän ja erityisesti ehkäisevään päihdetyöhön osallistuvien yleishyödyllisten yhteisöjen ehkäisevään päihdetyöhön kuuluvien ja sitä tukevien toimien kanssa.

Kunnan ja hyvinvointialueen ehkäisevään päihdetyöhön sovelletaan lisäksi, mitä sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain (612/2021) 6 ja 7 §:ssä säädetään terveyden ja hyvinvoinnin edistämisestä sekä sitä koskevasta suunnittelusta ja raportoinnista.

6 § (8.7.2022/549)

Kunnan ja hyvinvointialueen tulee ehkäisevän päihdetyön yhteydessä edistää asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia päihteiden aiheuttamien haittojen vähentämiseksi viranomaisyhteistyöllä, viranomaisille annettavilla lausunnoilla sekä omilla toimillaan.

Osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksista säädetään lisäksi hyvinvointialueesta annetun lain (611/2021) 29 §:ssä.

7 §

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä joulukuuta 2015.

Tällä lailla kumotaan raittiustyölaki (828/1982).

Pohjois-Suomen aluehallintovirasto

Oulu

2023